

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Andra kammaren.

Nr 56.

Tisdagen den 27 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Föredrogos vart för sig:

lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas, dels ock en med föranledande därav väckt motion; och

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående utredning och förslag i fråga om ändrade bestämmelser rörande röstgrund å kyrkostämma vid val till folkskollärare- med flera befattningar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående ändrade grundlagsbestämmelser rörande omständigheter, på grund av vilka riksdagsman må kunna under pågående riksdag berövas sin frihet.

*Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.*

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 301, hade herrar *Hamilton* och *Palmstierna* hemställt, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:ts anhålla, att Kungl. Maj:ts täcktes låta utarbета och, om möjligt redan nästkommande år, för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande grundlagar, att därigenom otvetydigt fastsloges, att riksdagsman icke, såvida han ej jämlikt § 26 riks-

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

dagsordningen bleve obehörig att innehava riksdagsmannabefattning, skulle kunna utan samtycke av den kammare, till vilken han hörde, under pågående riksdag hindras i riksdagsmannakallets utövning genom frihetens berövande.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande grundlagar, att riksdagsman icke, så länge han jämlikt § 26 riksdagsordningen vore behörig att innehava riksdagsmannabefattning, skulle kunna utan samtycke av den kammare, varav han vore medlem, under pågående riksdag hindras i riksdagsmannakallets utövning genom frihetens berövande.

Häremot hade herrar *Clason, Bellinder, von Mentzer*, greve *A. Hamilton, von Bahr, Magnusson* i Tumhult, *Räf* och *Jönsson* i Slätåker reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottets utlåtande i detta ärende är enligt min uppfattning synnerligen olyckligt avfattat. Det är mig omöjligt att förstå, hur konstitutionsutskottet kunnat föreslå Riksdagen att till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse av det innehåll, som konstitutionsutskottets kläm utvisar. Och det förefaller mig, som borde det vara kammaren omöjligt att gå med på en så beskaffad skrivelse. Ty om kammaren över huvud taget är av den meningen, att en Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t också bör innehålla vad Riksdagen menar och avser, och icke något helt annat, så kan, såvitt jag förstår, kammaren icke bifalla denna konstitutionsutskottets hemställan.

Om jag nu börjar på detta sätt, så förmodar jag att, mer än en av er, mina herrar, tänker, att det är överord, jag kommer med, och att jag icke kan stå för vad jag nyss sagt. Och om ni gör det, så är min avsikt vunnen, ty mitt inledande uttalande är egentligen, jag kan ju gärna bekänna det, ett sista förtvivlat försök att i denna Riksdagens sista timme få de uttröttade ledamöterna av denna kammare att lyssna till och pröva bärigheten av de skäl, som jag tänker ge för mitt uttalade omdöme. Och vilja ni göra det, mina herrar, så skola ni ock finna, att dessa skäl äro fullkomligt fria från alla partipolitiska hänsyn. De äro allmängiltiga och de äro sådana, att de, ifall de i övrigt befinnas bärkraftiga, böra gälla för varje ledamot av kammaren, han må tillhöra högern eller vänstern eller det socialdemokratiska partiet.

Utskottets hemställan går därpå ut, att Riksdagen måtte anhålla, »att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning

låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande grundlagar, att riksdagsman icke, så länge han jämlikt § 26 riksdagsordningen är behörig att innehava riksdagsmannabefattning, må kunna utan samtycke av den kammare, varav han är medlem, under pågående riksdag hindras i riksdagsmannakallets utövning genom frihetens berövande.» Vad innebär nu denna hemställan? Jo, den innebär, att en riksdagsman icke skall kunna under pågående riksdag berövas sin frihet, det vill säga han skall icke kunna häktas, vare sig på grund av misstanke för brott eller för verkställighet av straff, utom i två fall. Det första av dessa fall är det, då 26 § riksdagsordningen är tillämplig, så att han icke vidare är behörig att utöva sin riksdagsmannabefattning, och det andra fallet är det, att vederbörande kammare lämnar sitt samtycke till häktningen.

Vad nu 26 § riksdagsordningen beträffar, så föreskriver den, kort sagt, att riksdagsman är obehörig att utöva sin befattning, så snart han är genom domstols beslut dömd till straff för brott, varå följt förlust av medborgerligt förtroende, det vill säga, han skall vara dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller ställd under framtiden för brott, som kan medföra sådan påföljd. Är han däremot dömd för något annat slags brott, även om det är ganska groft, och även om straffet är urbotat straff, så är han icke på grund därav obehörig att utöva sitt riksdagsmannaupdrag. I sådan händelse ävensom om han icke är dömd, utan blott ställd under åtal för något brott, faller alltså frågan om verkställigheten av straffet eller häktningens utförande under den andra bestämmelsen jag talade om, nämligen att den kammare, av vilken han är medlem, skall ge sitt samtycke därtill.

Nå, vilka brott är det då fråga om, vilka brott äro av den beskaffenheten, att om en ledamot av Riksdagen dömes till straff för sådant brott utan att därjämte förlust av medborgerligt förtroende ådömes, straffet icke kan gå i verkställighet utan vederbörande kammares samtycke? Såsom konstitutionsutskottet i sitt utlåtande uppmärksammat, har straffpåföljden förlust av medborgerligt förtroende på senare tid ganska mycket inskränkts och den krets av brott, för vilka denna påföljd kan ådömas, tid efter annan förminskats, så att den nu är jämförelsevis begränsad. Alla övriga brott falla som förut nämnts under den kategori, inom vilken verkställigheten av ett straff icke skulle kunna äga rum med mindre kammare givit sitt samtycke. För att herrarne skola få en liten föreställning om vilka brott, som falla under denna senare kategori, kan jag ju få göra en liten hastig överblick över några kapitler i den svenska strafflagen. Jag erinrar då om 9 kap., som handlar om majestätsbrott och om brott emot riksstyrelse eller rikets ständer. Det gäller ju alltså grova brott, för vilka också ganska höga straff äro bestämda, men straffpåföljden förlust av medborgerligt förtroende förekommer icke. Gå vi till

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

nästa kapitel, det tionde, så handlar detta om brott emot offentlig myndighet. Även där förekomma betydande straffsatser, men icke förlust av medborgerligt förtroende. Jag tillåter mig att utav paragraferna i detta kapitel endast erinra om en enda, den 14:de, som talar om, att den, som, muntligen inför menighet eller folkförsamling eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom, eller till annat brott, kan straffas med straffarbete ända upp till 4 år. 11 kapitlet handlar om fridsbrott. Där omtalas t. ex. våldsgärning i kyrka, som straffas med straffarbete i högst två år. Likaså medför hemfridsbrott i uppsåt att annan våldföra straffarbete i högst två år. Men för intet av alla dessa fall är stadgad förlust av medborgerligt förtroende. 12 kapitlet handlar om förfalskningsbrott, och till och med där finnas två paragrafer, där straffet i ena fallet uppgår till straffarbete i högst ett år och i det andra till straffarbete eller fängelse i högst sex månader utan att förlust av medborgerligt förtroende kan ådömas för dessa brott. 13 kapitlet handlar om mened och även där förekomma fall, som icke betinga förlust av medborgerligt förtroende. Kap. 14 handlar om mord, dråp och annan misshandel, och där kan man få de mest drastiska exempel. En person kan tilltalas för dråp och ådömas straffarbete på livstid eller i tio år utan att förlust av medborgerligt förtroende följer. Det är ju för övrigt herrarne bekant, att åtskilliga av de svåra misshandelsbrotten äro belagda med flerårigt straffarbete, men utan den nämnda påföljden. Komma vi så till 15 kap., som handlar om brott mot annans frihet; därur vill jag blott taga ett enda exempel, nämligen våldtäkt, som bestraffas med flerårigt straffarbete, men utan förlust av medborgerligt förtroende. I alla dessa fall, som jag nu nämnt, och i många fler än dessa, som jag naturligtvis icke kan nu uppräknas, kan alltså en person dömas till flerårigt straffarbete utan att därmed följer förlust av medborgerligt förtroende. Men om det då gällde en riksdagsman, så skulle enligt konstitutionsutskottets förslag straffet icke kunna verkställas under riksdagen med mindre vederbörande kammare därtill gäve sitt bifall, åtminstone icke i det fall, att vederbörande, när domen föll, stode på fri fot. Det är naturligtvis någonting alldeles orimligt att ställa så till, att, om en riksdagsman under pågående riksdag bleve dömd för ett sådant brott, straffet icke skulle kunna verkställas, förrän domen blivit inlämnad till vederbörande kammare och denna givit sitt tillstånd. Detta skulle ju i realiteten betyda, att denne man finge åtskilliga dagar på sig att sätta sig i säkerhet och sålunda, om han så ville, undandraga sig det straff. vartill han av svensk domstol blivit dömd; det skulle i många fall omöjliggöra exekverandet av en av domstol fälld laga kraftägande dom.

Detta nu i fråga om verkställighet av ett ådömt straff. Men saken blir nästan ännu värre, när det gäller den häktningsrätt, som

äger rum, då det är fråga om att ställa en person under åtal för begånget brott. Därom gälla för närvarande stadgandena i 111 § regeringsformen, som herrarna finna på 6:te sidan i konstitutionsutskottets utlåtande. Om en riksdagsman skulle misstänkas för att ha begått ett grovt brott, så kan han, enligt nuvarande förhållanden, icke häktas, innan, som det heter, »domaren sådant skäligen prövat, såvida han ej å bar gärning funnen varder», det vill säga om han blir funnen å bar gärning, så har åklagaremakten rätt att ingripa och häkta. Blir han icke funnen å bar gärning, så kan domstolen vid ransakningen förordna, att han skall häktas, och han varder då satt i häkte. Jag ber att få erinra om den katalog på brott, som jag förut lämnat, och som innefattade en del av de fall, som kunna komma i fråga. Även en ändring av de i detta hänseende nu gällande stadganden ingår otvivelaktigt under den kläm, som utskottet föreslagit. Därvid är först att märka, att 26:te § riksdagsordningen, som handlar om obehörighet till riksdagsmannakallet, under inga omständigheter kan bli tillämplig, då fråga är om häktning i sammanhang med åtal för brott. Brottet må vara hur stort som helst och hur svårt som helst, så kommer det under det andra momentet i utskottets hemställan, det vill säga häktning får icke ske utan att vederbörande kammare givit sitt bifall därtill. Det är uppenbart, att även detta ingår under utskottets kläm, ty där heter det uttryckligen, att han må icke hindras i riksdagsmannakallets utövning genom frihetens berövande.» Antag således, att en person, som fått det förtroende att vara en av svenska folkets representanter skulle falla så djupt, att han gjorde sig skyldig till, låt mig säga, mordbrand, och detta inträffade under pågående riksdag, så skulle enligt konstitutionsutskottets skrivelseförslag han icke få av åklagaremakten häktas, även om han anträffats på bar gärning, eller även om domstolen vid ransakningen funnit bevisen så bindande, att han borde häktas. Han skulle icke få häktas, innan vederbörande åklagare först gått in till Riksdagen, och den Riksdagens kammare, som han tillhörde, givit sitt bifall till en sådan åtgärd. Det betyder naturligtvis, jag upprepar det ännu en gång, att han får åtskillig tid på sig att, om han så vill, sätta sig i säkerhet mot de rättsliga åtgärderna. Jag vet visserligen, att utskottets ärade ordförande vill pressa uttrycket i utskottets kläm i en inkränkande riktning, men jag är icke säker på, att icke detta uttryck innefattar en ännu större orimlighet, den nämligen, att, om en person, som bekläder riksdagsmannakallet, bleve ställd under åtal, låt mig säga för mordbrand, och häktades och ransakningen påginge, när riksdagen började, att — säger jag — vederbörande myndighet då vore skyldig att frigiva honom, för att han skulle kunna inställa sig till riksdagsmannaskapets utövande, och sedermera begära hos Riksdagens vederbörande kammare, att man måtte få åter häkta honom för fortsatt ransakning. Jag tror, att den tolkningen

*Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.*

(Forts.)

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

låter sig mycket väl utvinnas ur dessa ordalag, ty då det heter, att han icke får hindras i riksdagsmannakallets utövande genom frihetens berövande, inträder detta hinder likaväl genom att han första gången tages i häkte som genom att han sedermera hålles kvar, när riksdagen öppnas.

Nu är det naturligtvis uppenbart, att detta icke kan ha varit konstitutionsutskottets mening. Det framgår ock av ett uttalande på sidan 11, att utskottet egentligen tänkt på dessa mindre fall, jämförliga med fallet Martin, som vi ju haft före här, och som varit närmaste anledningen till allt detta — det vill säga fall, där straffet är jämförelsevis obetydligt, och där det kan sättas i fråga, huruvida omsorgen om och hänsynen till rättstillståndets upprätthållande och samhällets krav på straffets verkställighet äro så stora, att en riksdagsman av den anledningen bör sättas ur stånd att för någon kortare tid utöva sitt riksdagsmannaskap. Det är, vad utskottet tänkt på och velat komma till. Men den riktlinje, som utskottet därvid i sin kläm utstakat, den sträcker sig långt utöver det område, för vilket den är avsedd, och vida längre, än vad kanske någon av utskottets ledamöter tänkt sig. Detta är, mina herrar, ett bevis på, vad jag tillät mig säga i början, att avfattningen är synnerligen olyckligt tillkommen och att denna kläm förvisso icke uttrycker, vad man egentligen velat och menat.

Nu vill jag tillägga det, att jag mycket väl förstår, att det kommer att invändas mot mig, att i klämman står ju, att allt detta kan göras »efter verkställd utredning», och att Kungl. Maj:t naturligtvis kommer att uppmärksamma dessa orimligheter och styra om, att förslaget, som framlägges, icke blir så vittgående, som jag nu har skildrat. Men då vill jag som svar härpå säga, att utskottets utlåtande dock innehåller ett alldeles bestämt angivande av den riktlinje, som utskottet och eventuellt Riksdagen vill, att man skall följa vid den lagändring, som man nu ifrågasätter, den nämligen att i grundlagarna införa ett stadgande om, att riksdagsman icke, så länge han enligt 26 § riksdagsordningen är behörig att fullgöra sitt riksdagsmannaskap, må hindras däri genom frihetens berövande utan tillstånd av den kammare, till vilken han hör. Det är en alldeles bestämd begäran härom, som föreligger. Och om en sådan skrivelse skall avlätas, bör kammaren ock vara medveten om, vad som ligger i densamma, men det synes mig, som jag förut sagt, icke vara möjligt, att kammaren verkligen skulle vilja gå med på en sådan sak.

Men så är det en annan sak. Även om jag antager, att de begärda nya bestämmelserna blefve försedda med sådana begränsningar, att en suspension av straffet icke komme i fråga annat än i sådana lindriga fall, där man rimligen kan ifrågasätta en dylik, synes det mig i alla fall kunna ifrågasättas, om den linje, som utskottet här valt, kan vara riktig. Den går nämligen ut på, att till kammarens bedömande skall hänskjutas, huruvida i det förelig-

gande fallet skäl må vara att verkställa en häktning eller ett genom laga kraftvägande dom ådömt straff eller att låta därmed anstå. Här om uttalar sig utskottet på sidan 11, där det säges, att det bör icke fastslås, att den enskilde riksdagsmannen skall äga rätt att fordra, att verkställigheten av ett honom ådömt straff skall under pågående riksdag anstå, utan torde en prövning av varje fall böra ske. Det skall alltså bliva en prövning av omständigheterna in casu. Vad innebär det? Jo, det kan icke betyda något annat, än att för vederbörande kammare måste lämnas en redogörelse för omständigheterna i det mål, som det är fråga om. Här skola således ligga tillgängliga protokollen i målet. Varje riksdagsman, som så önskar, äger taga del av rättegångshandlingarna för att kunna bilda sig ett omdöme i saken. Sedan skall det i kammaren debatteras, om brottet är av den beskaffenhet, att straffet bör verkställas eller icke verkställas. Jag behöver endast erinra herrarna om, vilket ovanligt gott tillfälle det då kommer att bli för den, som känner sig därtill manad, att inlåta sig på bedömande av myndigheternas och domstolarnas åtgöranden, av åklagaremaktens uppträdande, av bevisningen och så vidare, med ett ord av hela målet. Det blir en debatt om sådana förhållanden, som enligt nu gällande grundlag är riksdagen förbjuden, då det i 90 § regeringsformen stadgas, att under Riksdagens, dess kamrars eller utskotts överläggningar och prövning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarna bokstavligen föreskriva, komma frågor om bland annat domaremaktens beslut, resolutioner och utslag. Kan det nu vara skäl att bryta mot den där uttalade principen för ett sådant fall som detta? Jag tror det icke, och jag tror, att de följder, som därav skulle komma, skulle vara ganska olyckliga. Jag tillåter mig erinra om, att vi under debatten om fallet Martin hörde från denna talarestol ett ganska ingående bedömande av det då ifrågakvarande målet och dess handläggning i åtskilliga hänseenden, ett bedömande, som enligt den paragraf i regeringsformen, som jag nyss läste upp, för närvarande knappast är tillåtet och under alla förhållanden icke heller lämpligt.

Nej, det är nog så, att man i den linje, som utskottet anvisat, är inne på en orätt bog. Det är nog så, att vår rättsordnings uttalanden, sådana de te sig i laga kraftvunna domar och utslag och framför allt i laga kraftvunna utslag i brottmål, nog äro värda lika mycket respekt och hänsyn som någonsin riksdagsmannakallets okränkbarhet.

Så kommer jag tillbaka till de jämförelsevis små förseelser, som utskottet i verkligheten avsett och beträffande vilka det ju möjligen kan finnas skäl att låta ett uppskov äga rum. Ja, för min del skall jag visst icke ha något emot, att en sådan sak toges under överbäggande, och om i sådant fall exempelvis ett uppskov med verkställigheten av domen må äga rum. Men då skall det göras efter en annan linje; då skall det efter en grundlig utred-

*Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

ning bestämmas, vilka straff må vara av den beskaffenheten, att man generellt taget och med hänsyn till de brott, för vilka de i regel ådömas, kan låta dem anstå i avbidan på en riksdags slut. Jag föreställer mig, att man icke skulle ha mycket emot uppskov med exempelvis verkställigheten av bötesstraff, som måste förvandlas till frihetsstraff, eller av arreststraff, åtminstone i de lägre graderna, och vidare antar jag, att man möjligen kunde gå med på uppskov med verkställigheten av kortare fängelsestraff i vissa fall, bland annat i tryckfrihetsmål. För dylika fall skulle således stadgas, att verkställigheten av straffet finge anstå, till dess vederbörande riksdagsman fullgjort sitt riksdagsmannauppslag. Det är här fråga om saker, som i regel icke inverka på hans medborgerliga anseende, och då må ett sådant undantag kunna vara befogat. Men det kräves, att dessa kategorier utsöndras och uttryckligen angivas i lagen, så att det icke blir något annat för de verkställande myndigheterna att göra än att tillämpa vissa en gång givna regler; jag vill icke vara med om att omständigheterna i målen, behandlingen därav vid domstolarna och domarna i de särskilda målen skola komma under debatt i Riksdagens kamrar, en sak, som jag anser vara synnerligen olämplig.

Om nu detta utskottsbetänkande icke framkommit i Riksdagens allra sista timme, skulle det legat nära till hands att yrka på en återremiss för att konstitutionsutskottet skulle få tillfälle taga saken under förnyat överbäggande och åstadkomma en hemställan, som vore mera möjlig. Men så sent som detta utlåtande kommit fram, synes mig den saken vara utesluten, och icke heller är väl detta ärende så brådskande, att det icke skall kunna anstå till en kommande riksdag.

Under sådana förhållanden återstår för mig endast att på de skäl, jag anför, och då en skrivelse, sådan som den, som föreslagits av utskottet, är oantaglig, yrka avslag på utskottets hemställan

Herr talmannen, som emellertid inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna, lämnade nu ordet till

Herr Edén, som yttrade: Herr talman! Den föregående ärade talaren slutade med ett medgifvande, som jag för min del skall skynda att taga fasta på, nämligen att i det spörsmål, som här nu föreligger för Andra kammarens prövning, verkligen visat sig en lucka i grundlagarna, som det är behöfligt att utfylla. Även han var uppenbarligen av den meningen, att det icke gärna rimligen kan få fortfa ra så som det är nu, nämligen att efter gällande bestämmelser det icke tycks finnas någon garanti emot, att en riksdagsman mitt under pågående riksdag kan bli för en förseelse av obetydlig art och för en förseelse av sådan beskaffenhet, att det icke kan vara tal om att han genom densamma skulle kunna anses vara ovärdig eller olämplig att fortfa ra med riksdagsmannakallet,

att, säger jag, en riksdagsman skulle kunna bli på grund av en sådan förseelse hindrad i riksdagsmannakallets utövning och berövad sin frihet. Alla veta vi, att frågan kommit upp genom en händelse, som inträffat vid denna riksdag, i denna kammare, och som, om jag icke är illa underrättad, upprört sinnena i kammaren på alla håll och hos alla partier. Men alla tänka kanske icke på, att ett dylikt fall kan inträffa även inom andra levnadsyrken, att det kan hända även andra än militärer, att ett frihetsstraff blir ådömt och en riksdagsman till följd därav berövad sin frihet under sådana förhållanden, att var och en av oss eller i varje fall det öfverväldigande flertalet skulle anse, att den förseelse, det gäller, icke alls berört den ifrågakvarande riksdagsmannens personliga kvalifikation såsom folkrepresentant. Förseelsen kan vara begången på grund av något missförstånd; straffet kan vara ådömt vederbörande utan hans eget förvållande, exempelvis ett straff, som ådömes en ansvarig utgivare av en tidning i ett tryckfrihetsmål, eller något annat dylikt. Börjar man se närmare efter, finner man, att det finnes en hel del kategorier av sådana förseelser, som skulle kunna föranleda ett dylikt frihetsberövande, mot vilket frihetsberövande kammaren icke kan reagera. Jag tror, att vi kunna vara överens om, efter den siste ärade talarens uttalande, att det verkligen är en lucka i grundlagarna och att den luckan bör på något sätt utfyllas.

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Motionärerna ha nu tänkt sig, att detta skulle ske på det sätt, som i motionen är angivet, och som i huvudsak blivit upptaget i utskottets kläm. Mot den hemställan, som utskottet gjort, har emellertid den ärade föregående talaren gjort en hel rad av anmärkningar, som jag skall be att få något granska.

Han har först försökt göra gällande, att utskottets kläm skulle vara av den beskaffenhet, att genom densamma också skulle förhindras häktning av en riksdagsman i sådana fall, där detta nu är medgivet enligt 111 § regeringsformen. Det synes mig dock vara uppenbart orimligt att lägga in en sådan tolkning i utskottets yttrande och utlåtande, när utskottet självt har i sin motivering direkt anfört denna 111 § i regeringsformen utan ringaste anmärkning, när utskottet har utgått från att häktningsrätten i de fall, som där omnämnas, skall kvarstå, och när utskottet således icke alls velat göra någon ändring i den punkten. Den ärade talaren kom till sin slutsats endast genom en utomordentligt hård dragen pressning av den kläm, som han vände sig emot. Han sökte nämligen att i orden »att riksdagsman icke, så länge han jämlikt § 26 riksdagsordningen är behörig att innehava riksdagsmannabefattning, må kunna utan samtycke av den kammare, varav han är medlem, under pågående riksdag hindras i riksdagsmannakallets utövning genom frihetens berövande» inlägga, att i varje fall, där vederbörande icke vore obehörig efter § 26 riksdagsordningen, måste kammarens tillstånd även för hans häktande inhämtas. Det är själfklart icke meningen och kan icke vara meningen. Och jag

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

skall be att få påpeka, att den ärade talaren icke kunde komma till den uppfattningen annat än genom det uttalandet, att den tolkningen skulle »låta sig utvinnas» ur ordalagen i klämman. Men här är väl icke meningen att försöka »utvinna» en orimlig tolkning ur själva ordalagen i klämman, utan meningen är väl, att Kungl. Maj:t, till vilken Riksdagen skulle rikta en skrivelse, om skrivelsen kommer till stånd, skall läsa den i hela dess sammanhang. Således, den saken, som var presidenten Peterssons första huvudanmärkning, tror jag att ingen, som icke vill driva saken in absurdum, varken behöver eller kan lägga in i utskottets utlåtande.

Viktigare är ju den anmärkningen, som den ärade talaren gjorde, att utanför § 26 riksdagsordningen, som stadgar de omständigheter, under vilka en riksdagsman icke må godkännas och således icke är behörig att utöva riksdagsmannakallet, faller en mängd brott även av mycket grov beskaffenhet. Med utskottets yrkande skulle då följa, menade den ärade talaren, att även om en riksdagsman beginge ett sådant brott, så skulle hans sak ställas under kammarens prövning, så att han icke finge avtjäna straffet utan kammarens medgivande. Denna anmärkning kan på sätt och vis vara riktig. Men jag skall be att få påpeka, att om man tar upp den synpunkten, så synes mig den naturliga konsekvensen vara, att man säger, att § 26 riksdagsordningen för närvarande är så till vida otillräcklig och ofullständig, att den upptar för få kategorier av brott, som göra en man obehörig att vara riksdagsman, att en hel mängd andra brott också böra medföra samma påföljd. Konsekvensen bör därför bli den, att man yrkar och gör framställning om en utvidgning af § 26 riksdagsordningen. Ty hur ställer sig saken nu? Herr presidenten Petersson tog upp en del upprörande fall av brott, han nämnde våldtäkt och åtskilligt annat, som icke falla under § 26 riksdagsordningen. Det är ju sant. Men såsom saken nu ligger, skulle en man, som blivit dömd för sådant brott, visserligen icke kunna underlåta att avtjäna sitt straff, ehuru han är riksdagsman, men han skulle efter avtjänat straff åter äga rätt att inträda i riksdagsmannakallets utövning. Vill man på något vis komma åt *detta* missförhållande, då bör man vända sig mot den otillräckliga omfattningen av § 26 riksdagsordningen och icke mot något annat.

Motionärerna ha gått på den bogen — och utskottet har i detta avseende följt motionärerna — att man skulle helt enkelt stadga som allmän regel, att i sådana fall, där det icke är i denna § 26 riksdagsordningen bestämt, att en riksdagsman måste avstå från själva riksdagsmannaskapet, skulle vederbörande icke få berövas sin frihet utan samtycke av den kammare, till vilken han hör. Då ha naturligtvis motionärerna och sedan utskottet haft den uppfattningen, att man måste tillerkänna och förvänta av den kammare, som det gäller, så pass mycket omdöme, så pass mycken omtanke om rättsordningen och så pass mycken omtanke

om sin egen värdighet, att denna kammare aldrig ens sätter i fråga att försöka förhindra straffets uttagande av en brottsling av nu nämnd typ. Och jag tror icke, att det kan vara den ärade talarens mening att i det fallet uttrycka något tvivel. Ty det lär väl ändå icke kunna vara riktigt eller tillbörligt att mot en kammare hysa en sådan misstanke, som att den icke i ett sådant fall skulle blankt avslå en hemställan från en sådan brottsling att slippa utstå sitt straff. Men utskottet har icke velat och icke kunnat gå in på något försök att närmare specificera de fall, i vilka kammaren bör, och i vilka kammaren icke bör lämna sådant tillstånd till vederbörande att sitta kvar under riksdagsperioden.

*Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Presidenten Petersson har som sin linje till reform av det här föreliggande missförhållandet framställt den önskan, att man skulle lägga det hela så, att det bleve ordentligt utrett och fastslaget, vilka straff, som äro av beskaffenhet, att de kunna uppskjutas, och vilka straff, som icke äro det. Jag får nu säga, så lekman jag är på detta område, att det förefaller mig vara en hart när olöslig uppgift. Hur skall detta kunna utredas så, att vartenda tänkbart fall bringas in antingen under den kategorien, att straffet bör kunna uppskjutas, eller under den andra kategorien, att uppskof icke bör kunna ske? Det beror ju så ofantligt mycket på de brottet beledsagande omständigheterna. Det beror ju så ofantligt mycket på, under vilka förhållanden en viss förseelse ägt rum. Jag tillåter mig uttrycka ett mycket allvarsamt tvivel, att det skulle vara möjligt att få en uttömmande förteckning å ena sidan på sådana förseelser, i vilka det är rimligt och tillbörligt att uppskjuta straffet, och å andra sidan på sådana förseelser, där detta icke är rimligt och tillbörligt. Jag tror därför, att den ärade talarens linje i detta stycke är i varje fall icke tillräcklig och knappast över huvud taget framkomlig. Det lär nog icke hjälpas, att på ett eller annat sätt man ändå måste komma tillbaka till den utvägen, att en kammare får, åtminstone i vissa fall, avgöra efter sitt omdöme, huruvida förseelsen är av den beskaffenhet, att man bör låta straffets utgörande anstå eller ej.

Det är på dessa grunder, som konstitutionsutskottet, i likhet med motionärerna, stannat vid det slut, det kommit till. Nu vill jag emellertid säga, att det ju givetvis ligger i utskottets intresse och utskottets önskan — liksom jag för min del är alldeles övertygad om, att det ligger i motionärernas — att icke ens en skugga av tvivel skall kunna föreligga därom, att det icke varit meningen att på något vis undandraga den, som begått en grov förseelse, från straffets utgörande, även om han är riksdagsman. Jag tror därför, att det icke alls skall från vår sida möta något hinder att förändra klämman i konstitutionsutskottets utlåtande, så att varje tvivel i den riktningen blir undanröjt. Jag skall därför tillåta mig att föreslå en sådan omformulering, som jag tänker mig kan lämpligen läggas i följande riktning. För det första skulle ordentligt

Angående
änäring av
§ 26 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

sägas ifrån, vad som nu endast kommit in i en bisats i klämmen, nämligen att det är meningen, att Kungl. Maj:t skall taga upp frågan till verklig utredning. Det står nu redan i klämmen: »efter verkställd utredning», men vill man ha särskilt uttryckt, att Kungl. Maj:t hör noga undersöka den svåra frågan, så är jag gärna med på det. Vidare skall jag gärna gå med på, att i denna utredning må tagas upp icke blott frågan, huruvida en ändring i gällande grundlagar må komma till stånd, utan också *i vilken utsträckning* sådana undantag från straffets utgörande för riksdagsman må kunna och lämpligen böra göras. Då blir det alldeles otvetydigt lagt i Kungl. Maj:ts hand att se till, huruvida man skulle böra göra något förbehåll för vissa brottskategorier av den art, som presidenten Petersson särskilt höll sig vid, och undantaga dem från det område, där kammaren har rätt att säga sitt ja eller nej. Slutligen skall jag icke heller ha något emot, att man direkt åberopar och hänvisar till 110 och 111 §§ regeringsformen — ehuru det synts mig vara i allra högsta grad obehöfligt efter utskottets motivering och utlåtande — och åberopar dem på sådant sätt, att det framgår, att det icke är meningen att rubba de där uttryckta reglerna. Vad jag däremot icke kan gå med på, det är, att man skulle ovillkorligen lägga det hela på den bog, presidenten Petersson ville förorda, nämligen att utslutande utsöndra vissa bestämda områden, där straffet skulle kunna uppskjutas, och särskilja dem från andra områden, där detta icke skulle kunna ske. Jag anser, att det måste lämnas åt utredningen att se till, huruvida det icke blir nödvändigt att i sista hand åtminstone för vissa områden lägga i en kammars hand att avgöra, om straff skall utgå genast eller icke. Jag har fortfarande den uppfattningen, att detta tryggt kan göras, och att kammaren icke bör giva sig själv det misstroendevotum, att den icke tilltror sig att fatta ett sådant avgörande.

På de grunder jag anfört och med vidhållande av vad som varit meningen både i motionärernas framställning och i utskottets kläm och utlåtande, skall jag tillåta mig att med frångående av utskottets kläm framlägga följande förslag till kammarens beslut, nämligen »att Riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i vilken utsträckning sådana ändringar må kunna vidtagas i gällande grundlagar, att riksdagsman, som icke är enligt 26 § i riksdagsordningen obehörig att innehava riksdagsmannabefattning, icke må utan tillstånd av den kammare, vartill han hör, kunna under pågående riksdag i andra fall än de, varom 110 och 111 §§ i regeringsformen stadga, berövas sin frihet och dymedelst hindras i riksdagsmannakallets utövning, samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må kunna föranleda.»

Med ett sådant yrkande äro, såvitt jag kan finna, samtliga de anmärkningar, den ärade talaren framställt, undanröjda på ett

undantag när, nämligen den anmärkning han riktade mot kammarens egen behörighet. Men jag kan icke tro, att den anmärkningen ändå skall till det yttersta fasthållas, och jag hoppas, att efter denna jämkning kammaren skall kunna allmänt ansluta sig till det av mig framställda yrkandet. Det vore väl dock besynnerligt, om denna kammare skulle sluta med ett blankt avslag på det hela efter det fall, som så upprört kammaren och fäst hela landets uppmärksamhet på luckorna i skyddet för en riksdagsmans frihet. Jag tror, att det tillkommer kammaren att icke skjuta denna sak ifrån sig, utan åtminstone avgiva ett yttrande, som visar, att kammaren vill ha en ändring i detta stycke.

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Med herr Edén förenade sig herr *Palmstierna*.

Härpå anförde:

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman. Nu föreligger i anledning av mitt förra anförande ett i väsentlig mån förändrat förslag, och det är verkligen icke gott att på stående fot, och efter det man endast hört en uppläsning av detsamma, kunna bedöma, om det är antagligt i det skick, vari det nu förefinnes. Det förefaller mig verkligen ganska egendomligt, om kammaren skulle känna sig beredd att taga ett dylikt förslag, framlagt i sista stund. N har jag visserligen fått rätt i åtskilligt av vad jag sagt, men här framstår för mig, att även det förslag, herr Edén nu kommit med, ger anledning till åtminstone två anmärkningar, som göra, att jag icke anser mig kunna biträda detsamma.

Den första anmärkningen är, att förslagsställaren fortfarande håller på, att straffet regelmässigt icke skall få verkställas, innan kammaren givit sitt samtycke därtill. Hur det skall kunna låta sig göra, att en dylik regel får gälla generellt över hela linjen, och utan att en mängd svårare brott undantages, det förstår jag icke. Det kommer naturligtvis alltid att leda till, att då laga kraftvunnen dom föreligger, som icke får verkställas, innan kammaren givit sitt samtycke, så har den dömde städse den tid, som förflyter mellan domens avkunnande och kammarens beslut i ärendet, för att kunna sätta sig i säkerhet. Och jag anser det vara ytterst betänkligt, att för riksdagsman på detta sätt skapas ett prerogativ på att, om han vill, kunna sätta sig i säkerhet för rättsskipningen. Det var den ena anmärkningen.

Min andra anmärkning riktar sig mot den undersökningsrätt, som man vill giva en Riksdagens kammare. Herr Edén säger, att det är omöjligt att gå fram på den linje, som jag anvisat. Ja, den är ju endast förslagsvis framkastad, och jag har icke kunnat undersöka så noga, om den är den mest framkomliga. Han säger, att det går icke att närmare specificera fallen, att det är en olöslig uppgift, och att det beror så mycket på de omständig-

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Fortst.)

heter, under vilka en förseelse ägt rum, om anstånd med ett visst straff skall lämnas eller icke. Och kammaren måste i det fallet pröva och ha ett visst omdöme med i saken. Vad är nu detta, mina herrar, annat än just det, som enligt min mening måste vara synnerligen olyckligt och olämpligt, nämligen att Riksdagens kamrar skola inlåta sig i prövning av de speciella fallen, att handlingarna i målet skola föreläggas kammaren och föredragas för densamma. Och varje riksdagsman, som så önskar, skall få uttala sig om vad som förekommit i målet, granska det ur sin speciella synpunkt, uttala just sitt omdöme om vad domstolen gjort eller låtit. Detta kan, såvitt jag förstår, leda till ett ytterst betänkligt ingrepp i den självständighet och den ställning, som för närvarande våra domstolar ha, och som en domstol alltid måste ha, för så vitt överhuvud taget dess domar skola bli respekterade.

När herr Edén i sitt förslag tagit upp som undantag nuvarande stadganden i 110 och 111 §§ regeringsformen, så har jag icke vidare anledning att inlåta mig på den vantolkning av mitt anförande, som han tillät sig med avseende på häktningsrätten mot riksdagsman. Ty, mina herrar, såsom utskottets kläm är skriven, så innefattar den även en begäran om ändring av 111 §. Icke ens i motiveringen står det tydligt uttalat, att meningen är, att den 111 § fortfarande skall vara gällande. Jag har försökt att i motiveringen forska efter något uttalande i den vägen. Men i stället har jag fått den bestämda uppfattningen, att meningen verkligen varit, att även 111 § skulle ändras, det vill säga att riksdagsman icke skall få häktas, även om han anträffas på bar gärning eller en domstol förordnat därom, med mindre att kammaren blivit tillspord och givit sitt bifall. Herr Edén sade vidare, att kammaren naturligtvis icke skall lägga sig emot en begäran om häktning, då fråga är om verkligen grovt brott. Ja visst, jag har aldrig någonsin tänkt annat, än att kammaren med mycken beredvillighet skulle säga, att i svåra fall skall naturligtvis brottet straffas och att riksdagsmannskapet icke får utgöra hinder för det. Men då kommer jag tillbaka till detta: på vad sätt vill herr Edén försäkra sig om den brottslige under den tid, som förflyter mellan det domen fallit och kammaren meddelar sitt tillstånd? Under den tiden är han på grund av den begärda grundlagsparagrafen lika fri som varje annan svensk man och kan gå varthän honom lyster. Jag kan icke vara med om sådant.

På grund av den bristen och på grund av att jag icke heller kan vara med om att till kammares prövning och diskussion hänskjutas brottmål, däri en riksdagsman må vara inblandad, kan jag icke annat än yrka avslag även på det sist framlagda förslaget. Och jag gör det med så mycket större jämnmod och med så mycket större övertygelse, som det till sin natur och till sin tendens alldeles bestämt strider emot de grundsatser och de

principer som jag förut talat om och som finnas uttalade i 90 §
regeringsformen.

Jag vidhåller mitt yrkande om avslag.

Herr Edén: Herr talman! Endast några korta ord till!

När herr Petersson i Lidingön uttalade, att jag skulle ha tillåtit mig en vantolkning av hans yttrande, nödgas jag svara, att vi helt enkelt lära få kvitta på den punkten. Det är min uppfattning, att herr Petersson själv tillåtit sig en mycket betänklig vantolkning av hela utskottets yrkande och utskottets motivering, en vantolkning, som också framgår av, att han själv i en viss punkt måste säga att hans egen tolkning låter sig »utvinnas» ur utskottets kläm. Det är väl icke meningen att läsa en utskottskläm på det sättet.

Vad nu själva saken beträffar, yttrade herr Petersson i Lidingön, att i mitt förslag skulle ligga, att ett straff icke skulle kunna verkställas utan Riksdagens samtycke. Jag hade dock formulerat det så, att utredningen skulle omfatta, huruvida och i vilken utsträckning bestämmelser i sådan riktning skulle kunna införas i grundlagen. Alltså lämnas där öppet att, om man det kan, undantaga vissa kategorier i enlighet med herr Peterssons mening från tillämpningen av denna kammars rätt. Men vad jag måste stå fast vid, är, att det går icke för sig att å andra sidan utestänga möjligheten att ge kamrarna rätt att pröva i sista hand åtminstone för vissa andra områden. Ty jag vidhåller, att den utväg herr Petersson antydde, att man skulle söka åstadkomma en viss uttömmande uppdelning av alla brott och straff så, att man skulle kunna vara säker på, att icke i något fall en riksdagsman skulle olämpligen och otillbörligen berövas sin frihet under riksdags-tiden, den utvägen lär man väl ändå icke kunna använda.

Till sist vill jag bara anmärka, att när herr Petersson gör det till någonting så oerhört, att dylika frågor om skydd för riksdagsmans frihet skulle komma under debatt i kammaren, är det mycket påfallande, att sådana frågor mycket väl *kunna* komma under debatt inför representationen på andra håll här i världen. Det är visst icke så, att man överallt undandrager sådana frågor kamrarnas avgörande. Under vissa förhållanden åtminstone besluter en kammare, om en redan väckt process skall få äga fortgång eller ej, när Riksdagen sammanträtt, och, om jag icke minns alldeles fel från utredningen i utskottet, äger detta rum just i Tyskland, där man icke kan tänkas vilja föregripa sig på rättsordningen till orättmätig fördel för en enskild riksdagsman. Herr Petersson i Lidingön åberopade häremot § 90^a regeringens formen. Ja, denna paragraf är en arsenal för alla möjliga inskränkningar i Riksdagens debatt-rätt. Vi ha färsk erfarenhet av, att sådana inskränkningar blivit gjorda från herr Petersson mycket närstående håll till en grad, som är ohållbar och som vederbörande inskränkare icke heller sedan

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

såsom riksdagsman i praktiken iakttagit. Jag skall bara påminna om, att det helt enkelt inte går för sig att tolka denna paragraf så efter ordalagen, att icke en dom skulle kunna komma under diskussion i Riksdagen. Därmed skulle ju kamrarnas diskussionsfrihet i allmänna lagstiftningsfrågor kringskäras på ett sätt, som är fullkomligt orimligt. Det går icke för sig att debattera behövligheten av en reform, utan att man får debattera de konkreta fall, uti vilka en lagtillämpning har skett, som kräver reform. Och jag kan vidare påminna om, att vi just i sammanhang med nu föreliggande fråga haft ett fall, som visar, att man icke kan tolka denna paragraf efter ordalagen. Ty just den för fallet Martin afgörande domen *har* dock varit under debatt i denna kammare.

Slutligen gjorde herr Petersson i Lidingön mot mitt yrkande den invändningen, att därmed skulle öppnas möjlighet för vederbörande att, därigenom att han finge straffet uppskjutet, sätta sig i säkerhet. Jag får verkligen säga, att en dylik antydning om, att en person, som kammaren hedrat med förtroendet av ett uppskov med straffet, skulle vara av det skrot och korn, att han sätter sig i säkerhet, förefaller mig vara en mycket olämplig utgångspunkt för bedömandet av skyddet för svenska riksdagsmäns frihet.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Jag skulle icke ha besvärat kammaren å nyo, om icke herr Edén för andra gången tagit upp och på ett fullkomligt missvisande sätt citerat ett uttryck av mig angående innebörden av utskottets kläm: det uttalande jag hade om att utskottets kläm innebär även det, att en riksdagsman ej skulle få häktas ens i anledning *av åtal* för brott utan kammarens samtycke. Om herr Edén behagar läsa det stenografiska referatet över mitt första anförande, skall han finna, att när jag talade om häktning, så gjorde jag skillnad mellan två fall och sade, att den första ursprungliga häktningsrätten — häktningen i anledning af åtal — faller ovillkorligen under utskottets kläm. Och det håller jag fortfarande vid, ty de stadganden, som nu finnas i 111 § regeringsformen, gå enligt utskottets kläm in under den reform, som ifrågasatts. Men så tillade jag, att det till och med kan ifrågasättas, om icke utskottets kläm går ännu längre och avser även det fall, att en person redan är häktad och undergår rannsaking vid den tid, då Riksdagen sammanträder. Han skulle då — kan man utläsa ur utskottets hemställan — av vederbörande myndighet släppas för att, sedan kamrarna givit sitt tillstånd till förnyad häktning, återföras i häkte. Även den senare uppfattningen *kan* utvinnas ur klämman. I fråga om den första anmärkningen är jag alldeles säker, den senare däremot kan möjligtvis med en hårdpressad tolkning av uttrycket falla utanför.

Jag måtte ha en alldeles ovanlig förmåga att uttrycka mig så, att herr Edén i mina ord kan lägga någonting annat, än jag menat.

När jag talade om, att den omständigheten, att saken skall hän- skjutas till en Riksdagens kammares prövning, föranleder några dagars frist, under vilken vederbörande brottsling kan sätta sig i säkerhet, så behagade herr Edén däri inlägga att jag skulle sagt, att den som kammaren låter få uppskov med straffet, enär kam- maren ansett brottet så ringa, att straffet icke borde verkställas genast, han skulle sätta sig i säkerhet. Jag hemställer till kamma- rens ledamöter om mina ord kunna tolkas så, och om jag icke sade ifrån så tydligt, att kammarens öfriga ledamöter väl förstodo det, att om här föreligger ett svårt brott, ett svårt straff, men som ej medfört förlust av medborgerligt förtroende, så är det visserligen alldeles klart, att kammaren lämnar sitt bifall till häktning eller straffverkställighet. Men det förflyter alltid några dagar mellan den tid, då domen faller och då kammaren lämnar sitt tillstånd; och under denna tid, sade jag, är brottslingen lika fri som varje annan svensk man och kan sätta sig i säkerhet. Jag vill minnas, att jag uttryckte mig så. Det går icke an att omvända detta resonemang på det fall, då kammare medgivit uppskov. Herr talman, jag har ingenting vidare att tillägga.

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Jag skall ingalunda för min del undaudraga mig den andel i divisionsansvaret för konsti- tutionsutskottets majoritet, som kan falla på min lott för den for- mulering, mot vilken det rests så starka invändningar. Jag tror till och med, att jag skall gå längre, och erkänna, att jag för min personliga del har nog levt i den missuppfattningen, vilken må vara ursäktlig, ehuru den naturligtvis icke bort förekomma hos en medlem av konstitutionsutskottet — att 26 § riksdagsordningen med den uppräknig, som där förekommer angående obehörig- hetsgrunder för riksdagsmannakallet, skulle vara något så när full- ständig. Det är ju emellertid icke alls fallet, och jag tror, att detta är kanske ytterst en anledning till, att åtskilliga ibland oss icke tagit anstöt av den formulering, som här varit gjord, och att det därför icke heller fallit oss in att i den formuleringen kunna lägga in en del av de tänkbarheter och möjligheter, på vilka herr Petersson i Lidingö villastad nyss lämnat oss en drastisk provkarta.

Jag får emellertid säga angående dessa konstruktioner, att sedan jag gjort dessa bekännelser, vill jag tillägga, att det är då icke precis ett sätt, som är tilltalande, då man söker ur en riksdags- skrivelse, som syftar till *utredning* av en ganska invecklad och trasslig härva, ur dess formulering — säger jag — söka stöd för tolkningar, som gå ut i själva det absurda. Det påminner — jag hoppas herr Petersson icke tager illa upp — icke alls om honom och hans sätt att argumentera, utan det påminner om en helt annan sorts juridisk ekvilibristik, som vi emellanåt få höra i Riksdagen med de besynnerligaste absurda konsekvenser, dragna ur ganska enkla och lättfattliga yttranden. När saken nu emellertid blivit

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

påpekad, och när det är alldeles uppenbart, att det kunde finnas möjlighet till att göra sådana tolkningar, som utskottet icke alls avsett — oaktat det ju står fast, att man aldrig får gå till väga så, att man bara läser klämman utan dess motivering, utan man skall hålla sig till huru utskottet har i motiveringen uttryckt vad det egentligen menat med en sådan utredningsskrivelse — när det emellertid, säger jag, tycks vara så, att denna kläm kan ge anledning till verklig erinran, synes mig det riktigaste hava varit under normala förhållanden att — såsom herr Petersson i Lidingö villastad också sade, att hans mening var ifrån början — återremittera denna sak till utskottet. Nu skriva vi emellertid i dag den 27 maj, och hålla vi på en stund, blir det den 28 enligt vår vanliga framflyttning in på nästa dag; och det är väl då icke fullt lämpligt att under sådana förhållanden göra en sådan återremiss.

Det finnes då två utvägar att välja på. Den ena skulle vara den, som herr Petersson kom fram till, nämligen ett avslag för i år. Det skulle således bli ett avslag på dessa motioner. Men jag får säga, att så allvarlig är denna sak — jag instämmer till fullo i vad herr Edén framhållit, huru vi alla känt oss upprörda över det fall, som här förelåg och som gav direkt anledning till denna motion — att det synes mig, att om det finnes någon möjlighet till en annan utväg, böra vi icke taga den, som skulle mynna ut i ett avslag på grund av ett låt vara enbart formellt förbiseende. Resultatet skulle i alla fall bli, att denna motion, som har det allmänna rättsmedvetandet bakom sig — det vågar jag påstå — skulle icke leda till någon som helst åtgärd. Då frågar man sig: finnes icke någon annan utväg än denna? Jo, det finnes den utvägen, som herr Edén har föreslagit. Det är visserligen sant, att denna omformulering av skrivelseförslaget om en utredning icke blivit på vanligt sätt prövad i detalj av utskottet, och att kammaren således icke har haft den framför sig på bordet några dagar och haft tillfälle att titta på den. Men jag vågar säga, att så pass exceptionell är situationen, att vid vårt — som jag hoppas — sista aftonplenum under 1913 års riksdag man väl skall kunna våga sig på den förmella djärvheten att skriva till Kungl. Maj:t på grundvalen av ett sådant förbättrat yrkande, som rensat ut de anmärkningar, som av det juridiska skarpsinnet kunnat framställas mot utskottets första formulering. Då har man åtminstone gjort, vad som *bör* göras och *kan* göras, nämligen en opinionsyttring för att denna viktiga fråga skall tagas upp till allvarlig prövning och utredning. När denna utredning kommer, kan man vara viss om att allt, som herr Petersson i Lidingö Villastad här framhållit, skall vinna fullständigt och tillbörligt beaktande, så att det icke bliver någon sorts lucka eller någon sorts möjlighet till blottor i den nya formulering, som eventuellt framkommer.

Under sådana förhållanden kan jag för min del icke komma till annat slut än att jag tror, att kammaren skulle göra rätt i *sak* och

gott kan stå *i form* för vad den gör, ifall den bifaller det yrkande, som av herr Edén framförts, och till vilket jag, herr talman, för min del ber att under dessa förhållanden få yrka bifall.

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.

(Forts.)

Herr Cederborg: Herr talman! Jag ber för min del även jag att få ansluta mig till det yrkande, som här senast i afton framlagts av herr Edén och som, enligt vad jag kan se, utesluter varje möjlighet till sådana missförstånd, som skulle kunna tänkas uppstå, om man läste den först föreslagna klämman i och för sig själv. Att det skulle vara något vågat av Andra kammaren att bifalla detta ändringsförslag, som ju i själva verket endast inför en modifikation beträffande det föreslagna utredningsuppdragets omfattning, kan jag icke tänka mig.

Emellertid är det utöver detta ett par saker, som jag skulle vilja säga några ord om i anledning av herr Peterssons i Lidingö yttrande. Herr Petersson i Lidingö gjorde gällande, att han i utskottets motivering föfängt sökt något, som tydde på, att det var utskottets mening, att 111 § regeringsformen med dess stadgande skulle fortfarande gälla. Om jag rätt fattade honom, hade han tyckt sig finna snarare en antydning om motsatsen. Jag får säga, att vi måtte läsa saken på olika sätt, ty om man läser exempelvis blott ett sådant uttalande, som här förekommer på sidan 11, där utskottet säger: »Här är det emellertid ej i minsta mån fråga om straffets efterskänkande, utan allenast om möjligheten till ett tillfälligt uppskov med straffverkställigheten, nästan jämförligt med det särskilda skydd mot häktning och annat likartat frihetsberövande, som riksdagsman redan på grund av stadgandet i 111 § regeringsformen åtnjuter», så kan jag för min del icke läsa detta på annat sätt, än att utskottet ansett, att 111 § regeringsformen fortfarande skulle gälla.

Herr Petersson i Lidingö yttrade vidare, att om man stipulerade en bestämmelse av den art, om vilken utskottet gjort hemställan och som innebär, att kammaren skulle ingå i viss prövning av föreliggande rättsfall, skulle det innebära ett brott — tror jag han sade — emot 90 § regeringsformen, enligt vilken under kammarnas överläggningar och prövning icke må komma frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande eller regerings- och domaremakternas beslut. Men herr Petersson i Lidingö läste ju själv upp detta stadgande i 90 § utförligt, och där står, att det må icke under Riksdagens överläggningar och prövning komma dylika frågor »på något annat sätt, än grundlagarna bokstavligen föreskriva.» Men om i anledning av denna riksdagsskrivelse det kommer till den begärda ändringen av gällande grundlag, så att kammaren får en sådan prövningsrätt, då är det ju någonting, som är av grundlagarna bokstavligen föreskrivet; och således är i det fallet den påstådda divergens bort.

Angående
ändring av
§ 26 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Edén under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid av herr Petersson i Lidingö villa- stad, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som under överläggningen om konstitutionsutskottets förevarande utlåtande nr 29 framställts av herr Edén, röstar

Ja.

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets hem- ställan i berörda utlåtande som den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 102 ja mot 34 nej; och hade kam- maren alltså bifallit det av herr Edén under överläggningen fram- ställda yrkandet.

§ 3.

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

Å föredragningslistan var vidare uppfört konstitutionsutskot- tets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om skri- velse till Kungl. Maj:t angående rätt för kommun att besluta ersättning till innehavare av kommunalt förtroendeuppdrag för mistad arbetsförtjänst och direkta utgifter i och för uppdraget.

I två likalydande, inom Riksdagen väckta motioner, nämligen nr 71 i Första kammaren av herr *Gerhard Magnusson* och nr 166 i Andra kammaren av herrar *Tengdahl*, *Anderson* i Rästock och *Strid* hade föreslagits, att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande och fram- läggande för Riksdagen av tillägg till kommunalförordningarna av innebörd, att kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för mistad arbets- förtjänst och för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning av före- varande motioner, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta efter verkställd utredning

framlägga förslag till införande av sådana bestämmelser i gällande kommunalförfattningar, genom vilka kommunerna berättigades besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande.

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

Reservationer hade emellertid avgivits:

av herrar *Branting, Hellberg, Wavrinsky, Larsson* i Västerås och *Wallin*, vilka förordat, att utredningen bort omfatta jämväl frågan om ersättning för mistad arbetsförtjänst;

av herrar *Clason, von Geijer* och *von Mentzer*; samt

av herrar *Magnusson* i Tumhult, *Räf* och *Jönsson* i Slätåker.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Wallin: Herr talman, mina herrar! Då jag ej kunnat instämma i det slut, vartill utskottet kommit i detta utlåtande, ber jag att med några ord få klargöra min uppfattning i föreliggande fråga.

För dem, som något sysslat med kommunala angelägenheter, är det uppenbart, att otaliga fall förekomma i kommunerna, då det visat sig nödvändigt att bevilja arvoden åt dem, som verkställa kommunala uppdrag. I den bilaga, som åtföljer herr Tengdahls motion, uppvisas en hel del fall, då det är omöjligt för personer att kunna åtaga sig kommunala uppdrag, därför att det orsakar dem kostnader och arbetstid; de kunna icke undvara sin arbetsförtjänst och äro följaktligen urståndsatta att kunna åtaga sig erbjudna uppdrag. Det förekommer som sagt åtskilliga uppdrag i kommunerna, och uppdrag, vilka ofta äro rätt betungande. Jag behöver blott nämna sådana fall som exempelvis, då en kommun vill bygga en fattiggård, när en församling vill bygga ett skolhus eller kanske flera. Ofta nog kan det i sådana fall inom fattigvårdsstyrelsen eller skolrådet finnas personer, som äro synnerligen lämpliga att övervaka utförandet av byggnadsarbetet i fråga. Det är uppenbart, att ett sådant arbete är förenat med rätt dryga kostnader för dem och att det är svårt för dem att så disponera över sin tid, att de kunna fullt följa arbetet, trots att de kunna vara synnerligen lämpliga för uppdraget i fråga. Nu gällande författningar medgiva icke kommunalstämma eller kyrkostämma att i sådana fall bevilja ersättning åt sina medlemmar. Andra exempel kunna också anföras. Om jag tänker mig en ordförande i en fattigvårdsstyrelse och en ordförande i kommunalnämnden — kommunalnämnden och fattigvårdsstyrelsen äro nämligen ofta skilda åt, i synnerhet i de större församlingarna — så är det uppenbart, att i dessa större församlingar fattigvårdsstyrelsens ordförande är i mycket högre grad betungad av göromål, än kom-

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

munalnämndens ordförande är. Alla fattigvårdsmål, som skola avgöras, åligger det ordföranden att utreda och handlägga, alla fattigvårdsstyrelsens sammanträden, som i regel förekomma en gång i månaden och ta hela dagen i anspråk, åtminstone är det så i de större kommunerna, allt detta är ett arbete av så betungande art, att det vida överträffar det arbete, som en kommunalnämndsordförande i ett flertal socknar har sig ålagt. En hel del sådana fall skulle lätt kunna påvisas, av vilka framgår, att i det kommunala livet finnas förhållanden, som nödvändiggöra, att det beredes arvoden åt vederbörande förtroendemän. Utskottet har också i sin motivering erkänt, att ett sådant behov föreligger. Utskottet säger nämligen på sid. 4, sedan utskottet erinrat om de beslut i berörda syfte, som redan fattats: »Även i fråga om andra kommunala förtroendeuppdrag än ledamotskap av taxeringsnämnd och ordförandeskap i kommunalnämnd kunna otvivelaktigt fall inträffa, då ersättning till uppdragets innehavare i en eller annan form är behöfelig. Utskottet måste därför anse, att motionärernas förslag alltjämt förtjäna beaktande, även efter anförda beslut och förslag vid innevarande riksdag. Men när det för utskottet gällt att ta steget fullt ut, har utskottet tvekat. Utskottet föreslår nämligen i sin kläm, att Riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta efter verkställd utredning framlägga förslag till införande av sådana bestämmelser i gällande kommunalförfattningar, genom vilka kommunerna berättigas besluta ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag för direkta utgifter i och för sådana uppdrags fullgörande. Utskottet har således inskränkt sig till att föreslå ersättning för direkta utgifter, icke alls något arvode eller ersättning för mistad arbetsförtjänst. Nu är det i själva verket så, att uppfattningen om vad som kommunalstämma i detta fall har rätt att besluta eller icke är ganska varierande. Det framgår också av en annan reservation, som är vidiogad detta betänkande av herrar Magnusson i Tumhult, Räf och Jönsson i Slätåker, vilka anført: »Enligt vår uppfattning lägga kommunalförfattningarna ej hinder i vägen för kommun att lämna ersättning för utgifter, vilka förorsakats någon för fullgörande av ett sådant uppdrag, som ej ålegat honom på grund av en av honom mottagen kommunal befattning.»

Ja, den uppfattningen råder ju mångenstädes, att kommun äger rätt att medgiva sådan ersättning, då däremot på många håll finnes den uppfattningen, att kommun icke äger denna rätt. Nu finns det i författningen intet förbud i detta avseende, utan den praxis, som utbildat sig, härrör sig endast från en bestämmelse, som förut var gällande beträffande kommunalnämndens ordförande. Författningen bestämmer nämligen, att kommunalnämndsordförande icke kan medgivas annat arvode än ersättning för skrivmateriel och dylikt. På grund av denna bestämmelse

melse har man tolkat hela kommunalförfattningen så, att man icke kunde få medgiva arvode i några andra fall. Det finnes således ingen bestämmelse i detta fall, och uppfattningarna äro mycket svävande om vad kommunalstämma i detta fall äger rätt till eller icke. Nu är det ju emellertid så, att praxis i detta fall i ett stort antal kommuner i landet redan har brutits; ja, jag tror icke, att det är många kommuner i landet, där icke så skett. Jag kan exempelvis nämna en landskommun, där man anslog en summa av 600 kronor till arvode åt revisorerna. Ja, man kallade det visserligen icke arvode, utan man kallade det anslag till siffergranskning, men det är ju uppenbart, att icke 600 kronor äro nödvändiga till siffergranskning av en kommuns räkenskaper, utan att det verkligen var arvode åt revisorerna, fastän det fått en annan benämning. Likaledes har man på sina håll beviljat anslag till förvaltare av kommunens olika kassor, uppgående till rätt avsevärda summor, 5- å 600 kronor och därutöver; man har anslagit dagtraktamente till kommunens kassaförvaltare under uppboresstämma o. s. v., vilket man i sådana fall kallar fekräkningspenningar, men namnet spelar här mycket liten roll. Denna summa är så stor, att det är uppenbart, att det i själva verket är för själva arbetet, som den utgår. Ja, en hel mängd sådana fall skulle kunna framvisas. Det beror endast på, att icke någon klagat i dessa fall, ty skulle man det gjort, är det uppenbart, att besluten om dessa arvoden blivit upphävida. Nu är det givetvis så, att i de kommuner, där man är ense om, att ersättning bör lämnas, så lämnas den i regel, och när alla äro ense, klagar ingen, ty då är det ingen tvist om saken. Men nu behövs det endast, att någon av pur illvilja eller avundsjuka eller av vilka motiv som helst anser, att det anslag, som i ett dylikt fall beviljats, är för stort, och så går han, en ensam man, och klagar hos Konungens befallningshavande över beslutet, och beslutet blir upphävt. Sålunda är det i själva verket mycket lösliga grunder, varpå ett sådant beslut är fattat, fast det är ett beslut, som församlingen i sin helhet varit ense om. Ofta kan nog ett sådant osäkerhetstillstånd medföra, att ett sådant anslag i själva verket endast blir en partibelöning. Ty det är ju nu så, att vänstern i allmänhet har den uppfattningen, att sådana anslag som dessa böra beviljas; högern i allmänhet säger, att de icke böra beviljas, men högern går också, som erfarenheten visat, med på att bevilja sådana anslag, när den finner omständigheterna synnerligen lämpliga för ändamålet. Men det är ju uppenbart, att när den principiella uppfattningen är olika, så kan just detta föranleda en eller annan att överklaga det beslut, som han finner stridande mot sina principer i frågan. Således kan det verkligen hända, att, när man har så lösliga bestämmelser i detta avseende, denna ersättning får karaktären av partibelöning, vilket naturligtvis ingen kan vara nöjd och belåten med, icke heller de, som beviljat anslaget i fråga.

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)

Utskottets förslag, sådant det här är formulerat, skulle också kunna leda till en, jag skulle nästan vilja säga, befängdhet. När man tänker på att utskottet i sin motivering medgivit det och såsom utskottets kläm här är formulerad, skulle det kunna medgivas ersättning för resa till sammanträden. Jag tänker mig då, att en förmögen godsägare exempelvis debiterat kommunen för resa till ett sammanträde 4 à 5 kr. — det är intet undantagsfall — det skulle kunna beviljas; men om en daglönare skulle vilja ha ersättning med 2 à 3 kronor, för att han åsidosätter en hel dags arbete för samma sammanträde, skulle detta icke kunna beviljas honom. Ett sådant fall är uppenbarligen befängt och skulle icke heller ur någon synpunkt kunna försvaras.

I denna motion begär man ju icke heller, att Riksdagen skall generellt bestämma om något arvode, utan man begär blott, att det skall bli klarhet i ifrågavarande bestämmelser, att det skall medgivas kommunalstämma, kyrkostämma eller stadsfullmäktige rätt att kunna i de fall, där sådant befinnes skäligt, besluta om ett dylikt anslags beviljande. Det synes mig därför icke behöva befaras något slöseri med kommunens medel. Jag tror icke heller, att folkkaraktären kan förändras genom ett riksdagsbeslut. Man behöver med andra ord icke befara, att den sparsamhet med kommunens medel, som i allmänhet präglar våra kommuner, kommer att rubbas i någon grad, därför att man skulle få detta missförhållande reglerat och ordnat. Vill man ha ytterligare garanti för, att icke något sådant slöseri skall komma i fråga, har man också den utvägen, som är föreslagen i fråga om arvode åt kommunalnämndens ordförande, nämligen att sådana beslut i varje fall skola underställas Konungens befallningshavandes prövning. Ja, med den erfarenhet, som jag har om våra kommuners sparsamhetskänsla och om man här ville inflicka även den garanti, som man vidtagit i fråga om anslag till kommunalnämndens ordförande, är jag övertygad om, att man icke i något fall behöver befara slöseri med kommunens medel.

Vid behandlingen häromåret utav hädelseparagrafen i Riksdagen, så yttrades det av förre justitieministern på fråga, när han ansåge, att en lag vore så gammal, att den borde ändras, att enligt hans mening inträffar detta, när lagen blir så föråldrad, att domarna dra sig för att tillämpa densamma; då är tidpunkten inne för att ändra densamma. Det synes mig här föreligga ett analogt fall. Denna bestämmelse, att det icke kan medgivas arvode för kommunala uppdrag, har ju i själva verket överträtts så många gånger, att den har varit helt och hållet utan verkan. Sådan den nu är avfattad, ger den endast möjlighet till trassel och trakasserier.

Under sådana förhållanden finner jag tidpunkten synnerligen lämplig att vidtaga en ändring i här berörda avseende, och jag ber därför att nu få yrka bifall till den av herr Branting med flere avgivna reservationen.

Herr Magnusson i Tumhult: Enligt mitt förmenande bör Riksdagen här med den största varsamhet framgå på den väg, som utskottet här anvisat, och på de skäl, som av mig och mina medreservanter blivit anförda i den reservation, som vidfogats utskottets betänkande, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)*

Herr Tengdahl: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke beklaga mig, men nog tycker jag, att det är hårt, att en motion, som är väckt inom den första motionstiden, skall behandlas så här i Riksdagens elvte eller hart när tolvte timme. Ehuru nu emellertid så är förhållandet, skall jag i alla fall be att få säga ett par ord i frågan, då det förefaller mig, som om denna motion är en av de allra viktigaste, som här i år väckts inom det kommunala området. Det är icke blott min faderskärlek till motionen, som dikterar detta uttalande, utan det är en djupt rotad övertygelse, att det här gäller att gå till storms emot en oskriven garanti gentemot demokratiens förverkligande inom kommunerna. Det är ganska betecknande, att då min partigrupps kommunalmän hade sitt sedvanliga sammanträde för att dryfta blivande kommunalmotioner till årets Riksdag, ansågo de på grund av den behandling en hel del av de vid förlidet års riksdag väckta motionerna då hade fått — de lågo under utredning än här och än där — att det icke var skäl i att man framlade mera i den vägen än just denna motion, ty den är så att säga hjärtpunkten för närvarande i det verkliga småfolkets fordringar på ändringar i den kommunala lagstiftningen.

En ärad ledamot av denna kammare, herr Lindman, sade här-omdagen, att det fanns så få garantier — ja, han sade icke precis så, men han menade tydligen detta — emot de nya kommunalmännen, emot representanterna för de klasser, som förr icke varit representerade, men som numera allt talrikare börja komma in i det kommunala livet. Han glömde bland dessa garantier mot de nya kommunalrepresentanternas eventuella maktmissbruk den paragraf, som handlar om den så kallade kvalificerade majoriteten, och vad han framför allt glömde, var den oskrivna garanti, som ligger i, jag vill icke säga frånvaron av arvode för kommunala uppdrag, utan frånvaron av möjlighet för kommunerna att besluta sådant arvode. Märk väl, mina herrar, att det är här icke förslaget, att vi skola skriva till Kungl. Maj:t om att hela mängden av kommunala förtroendemän skola ha arvoden; det har jag aldrig avsett, utan jag vill, att vi skola skriva till Kungl. Maj:t om utredning i syfte att bereda möjlighet för kommunerna att efter sig teende omständigheter besluta större eller mindre ersättningar för vissa kommunala uppdrag. Nämnda oskrivna konservativa garanti är helt enkelt den viktigaste, som över huvud taget existerar, icke i kommunallagstiftningen, men *utanför* densamma, emot att arbetarklassen skall kunna få göra sig gällande inom kommunerna.

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

Jag sade, att det var en hjärtesak för oss att få fram denna fråga. Detta yttrande får icke missförstås så, att det är för oss en hjärtesak att komma över ersättning för våra uppdrag — jag förmodar, att flertalet av oss fattiga kommunalmän verkställa så mycket oavlönat arbete, att vi icke behöva misstänkas för den saken — men för oss är detta en hjärtesak: att det över huvud taget skall finnas möjlighet för oss att deltaga i det kommunala livet.

Jag skulle ju här kunna göra en liten axplockning ur min motion och särskilt ur bilagan till densamma, vilken för övrigt kostat mig rätt mycket arbete. Men det är ju möjligt, att en och annan har läst den, så att det kan ju vara onödigt. Jag vill endast anföra några få rubriker å de olika yrken, som de socialdemokratiska kommunalmännen tillhöra. Det är till exempel banvakter, konduktörer, lokomotiveldare — alltså personer, som äro anställda i statens tjänst — och vidare fjärdingsmän, bodkarlar, vaktmästare, slöjdare, torpare, bergsprängare, grovarbetare med flera. Sådana rubriker återkomma oupphörligt. Och vad ha nu dessa människor för uppdrag? På det jämförelsevis ringa antal orter, 149 stycken, varifrån uppgifter ingått till min undersökning i detta avseende, finnes det 215 kommunalnämndsledamöter, 18 ledamöter i stadsfullmäktiges beredningsutskott, 75 ledamöter i fattigvårdsstyrelser och så vidare.

Utskottets förslag ger halv rättvisa för landsbygdens vidkommande, men mycket mindre än halv rättvisa för städernas del. Herr Wallin har redan delvis påpekat, huru halvt detta utskottets yrkande i själva verket är. Här förekomma oupphörligt exempel på, hur personer, som kanske förtjäna, låt oss säga, 4 å 5 kronor om dagen — ja, det kanske finnas de, som blott förtjäna 3 kronor, och då är det så mycket mera upprörande — få utan någon ersättning, för att de avstå denna sin dagsförstjänst, underkasta sig olika kommunala uppdrag. De måste kanske kostas på sig en resa, som kostar 8 kronor — det behöver man icke resa långt för att kostnaden skall gå till denna summa. De få försaka sin dagsinkomst och dessutom giva ut kontant för mat och logis och dylikt på grund av ofta nog långvariga sammanträden.

Nu skulle enligt utskottets förslag Kungl. Maj:t utreda, huruvida det icke vore skäl i, att dessa personer finge ersättning för vad de givit ut för resa, men utskottet tar avstånd från, att de skulle få ersättning för den inkomstminskning å 3, 4, 5 eller 6 kronor eller vad det kan vara, som de måste vidkännas till följd av mistad arbetsförtjänst. Detta är ju en ytterligt halv och haltande ståndpunkt och kan ju aldrig anses innebära full rättvisa. Det är ju för övrigt mycket bra, att de få ersättning för vad resor kosta, men jag tycker icke, att det är rimligt att fordra, att, när det gäller folk i ringa villkor, dessa skola icke blott arbeta gratis — det har jag ingenting emot att göra — utan att de därjämte skola underkasta sig en minskning i inkomster; detta tycker jag, som

sagt, verkligen är en synnerligen orimlig begäran. Det kan ju tyckas, som om här i städerna, där man åker en mil på spårvagn för 10 öre eller så, transportkostnaderna icke skulle spela någon roll, och det göra de ju inte heller, men det är då å andra sidan att märka, att arbetslönerna äro högre i städerna och likaså levnadskostnaderna, och där betyder för fattigt folk en mistad arbetsförtjänst mycket mera än på andra håll. En av våra bästa huvuden inom min grupp i Stockholms stadsfullmäktige sitter många veckor ett par dagar i veckan på middagssammanträden i beredningsutskottet. Han förlorar efter, låtom oss säga, 75 öre i timmen och med en tid för varje sammanträde av 4 timmar 3 å 6 kronor i veckan. Jag själv, innan jag blev alldeles överansträngd och måste avsäga mig en del, var ofta med om tre å fyra middagssammanträden i veckan. Är det nu rimligt, frågar jag, att en person, som står låtom om säga, såsom snickargesäll på en verkstad, skall förlora kanske 6 kronor i veckan för nöjet och äran att få vara kommunalman, det vill säga äran att få arbeta gratis till kommunens fromma? Detta är enligt min mening fullkomligt orimligt. Denna person, på vilken jag nu syftar, skulle alltså, om jag frårdraget ett par sommarmånader, icke gärna kunna anses förlora mindre än 200 å 250 kronor om året i mistad arbetsförtjänst. Detta är ju alldeles orimligt, när det gäller en person, som kanske blott förtjänar en 1,200 eller högst 1,500 kronor om året. Det skall väl vara någon måtta med avseende å pretentionerna, huru långt man skall offra folk, som har det smått. Det är väl icke meningen, att man icke blott skall arbeta gratis, utan därjämte fullständigt lägga sig på slaktbänken och ruinera både sin hälsa och ekonomi. Jag är icke den ende kommunalman, som varit på väg att gå det ödet till mötes. Det har funnits ett år, då enligt de mycket minutösa anteckningar, som jag gjort, jag förlorat 800 kr. i mistad arbetsförtjänst på grund av mina kommunala uppdrag här i Stockholm. Vem som helst förstår, att i jämförelse med de belopp, som jag sålunda under ett enda år förlorade direkt genom avdrag på min arbetsförtjänst å min arbetsplats, spela naturligtvis 50 kronor i spårvagnspengar icke någon nämnvärd roll, fastän strängt taget borde jag ha haft ersättning för dem också, men dem räknar jag icke med, ty jag är icke lagd på det sättet, att jag skriver upp mina spårvagnspengar. Jag kan för övrigt ur min egen erfarenhet lämna ett utmärkt exempel på, huru långt man kan komma med konstitutionsutskottets teori om, att kommunalfolk skall ha ersättning blott för utgifter, men icke för mistad arbetsförtjänst. Det hände mig häromåret, att då jag kom tillbaka från min semester, kallades jag första dagen, jag skulle arbetat på kontoret, till ett sammanträde, som hölls på sjön ombord på en av kommunens egna ångare. Där skulle så mycket mindre kunna bli fråga om någon ersättning åt mig för skjuts, som jag befann mig i egenskap av kommunalman ombord på en av kommunens egna ångare. Men i mistad arbetsförtjänst fick

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

jag den dagen vidkännas ett avdrag av 10 kronor och 50 öre. Om jag hade haft rätt till ersättning för skjuts, hade det alltså icke i detta fall för mig betytt ett enda dugg, då jag icke hade någon rätt till ersättning för mistad arbetsförtjänst.

Vart hela det nuvarande tillståndet leder, framgår med all önskvärd tydlighet av en cynism, som finnes antecknad i ett av de många utlåtanden, som jag fått från landsorten. Man hade på en ort det ena året beviljat ersättning för vissa kommunala uppdrag, men ett annat år beslutade man fullkomligt nyckfullt, att någon dylik ersättning icke skulle vidare utgå. När man då från arbetarhåll frågade, vad det var för ett besynnerligt sätt att det ena året ge ersättning, men vägra sådan det andra året, var det en herre från högern, som svarade: dessa kommunala uppdrag äro icke till för fattigt folk — den, som icke har råd att förlora, kan gärna vara borta från dem. Detta är den yttersta konsekvensen av ultrahögerståndpunkten i denna fråga, men det är ju klart, att kommunerna icke kunna innerst inne vara intresserade av, att man visserligen talar om, att man skall släppa fram folket till inflytande i kommunalting, men samtidigt gör det omöjligt för folkets män — som ju bäst veta, var skon klämmer i fråga om behovet av t. ex. fattigvård och en hel del andra sådana saker — att deltaga i skötseln av de kommunala angelägenheterna.

I fråga om den konservativa reservationen i denna sak får jag säga, att jag omöjligen kan nöja mig med den motiveringen, att vi här skulle stanna inför den halva reform, som här ifrågasättes, därför att vi nu i år beslutat en del andra saker i samma väg. Jag menar, att det hör icke alls hit. Den, som kan skriva en sådan reservation, har icke reda på, huru arbetsamma kommunala uppdrag kunna vara — även andra sådana än att vara ordförande i kommunalnämnden eller sitta i taxeringsnämnden. Vad kommunalnämndens ordförande beträffar, så skall han ju icke alltid få ersättning för sitt uppdrag, men det skall finnas möjlighet att giva honom sådan. Som herr Wallin antydde, finns det en hel massa kommuner, där uppdraget att vara ordförande i kommunalnämnden är ofantligt mycket mindre betungande än en massa måhända mindre uppmärksammade uppdrag inom kommunalförvaltningen, särskilt i en större stad. Detta är således två saker, som icke alls höra tillsammans, och det är då icke något skäl, varför man icke skulle gå med på motionen i dess helhet. Att det är nödvändigt att verkligen komma till någon sorts klarhet i denna fråga, därom vittnar ett yttrande, som jag inhämtat från lärdomsstaden Lund. Det återfinnes sist i min utredning. Där skriver man, »att det talrika gånger inträffat, att arbetarekommunen velat framföra vissa personer som sina kandidater till olika kommunala förtroendeuppdrag, men att dessa personer — vilka ofta varit just de, som arbetarekommunen i första hand önskat kunna föra fram

— vägrat att åtaga sig kandidaturen just på grund av farhåga för den ekonomiska förlust, förtroendeuppdraget skulle medföra.»

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroendes-
män.*

(Forts.)

På andra ställen har man tydligt sagt ifrån, att det nuvarande tillståndet innebär, att många gånger de mest intelligenta icke hava råd att åtaga sig de uppdrag, som de skulle vara de mest lämpliga till. Den vacklande praxis, som för närvarande råder, och som det naturligtvis icke är hedrande, att man tolererar, belyses bäst av ett exempel här i min exempelsamling. Det var på ett ställe, där man beslöt en viss ersättning för ett visst kommunalt uppdrag. Beslutet överklagades hos Konungens befallningshavande, men denne fann tydligt, att här icke var fråga om arvode i vanlig mening, utan endast om ersättning för vivre och dylikt på främmande ort, och lämnade också besvären utan avseende. Så klagade man hos Kungl. Maj:t, som i detta fall väl är regeringsrätten, förmodar jag, det vill säga vår tredje Kungl. Maj:t. Regeringsrätten gillade besvären utan någon som helst motivering. Sedan inträffade emellertid det egendomliga, att detta beslut, som alltså av vårt tredje Kungl. Maj:t upphävyts, förnyades, och på grund av att ingen överklagade det, står det fast. Jag frågar, om en sådan vacklande praxis är hedrande för vårt land. Om denna sak skulle man kunna säga åtskilligt, men det är icke skäl att göra det.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Wallin: Herr talman! Av förbiseende kom jag att yrka bifall till reservationen. Då emellertid i reservationen icke göres något bestämt yrkande, ber jag i stället att få yrka bifall till motionen.

Herr Edén: Herr talman! Först en liten förklaring, i anledning av att, såsom den ärade motionären mycket riktigt framhöll, denna motion icke kommit till behandling förrän så sent som nu, ehuru den var väckt inom den vanliga motionstiden. Det beror verkligen icke på någon illvilja mot motionen, utan snarare på en utpräglad önskan att göra det bästa möjliga i denna svåra fråga. Utskottet föranstaltade mycket tidigt, redan före påsk, en synnerligen vidlyftig utredning, bland annat avseende förhållandena i utlandet, av vilken utredning endast en liten bråkdel kunnat intagas i utskottets motivering, men vilken utredning ligger i utskottets protokoll bevarad. När man sedan sköt upp motionen, berodde det på, att Kungl. Maj:t i sin proposition om kommunallagarna tog upp den viktiga frågan om arvode åt ordförande i kommunalnämnd. Då resonerade man så, att det kunde hända, att motioner bleve väckta, som anknöto sig till den kungl. propositionen och som på samma gång stodo i beröring med motionen. Därför måste man vänta med behandlingen av hela detta ärende, tills den kungl. propositionen blev behandlad. Det be-

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

fanns sedan, att några nya motioner icke väcktes, och att propositionen icke behövde sättas i något sammanhang med herr Tengdahls yrkande. Men propositionen måste ju givetvis hava företräde i tiden för slutbehandlingen. Detta förklarar, varför detta ärende inkommit så sent.

Saken ligger nu så, som redan nämnts under diskussionen, att under denna riksdag hava fattats beslut angående rätt för kommun att lämna arvode i två av de viktigaste fall, där missförhållanden blivit anmärkta, och där även motionären i sin utredning speciellt pekat på stora missförhållanden. Man har vid denna riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beslutat om rätt för kommunalstämma att ge arvode åt ordförande i kommunalnämnd. Det är det ena. Man har likaledes på grund av kungl. proposition vid denna riksdag beslutat, att kommunerna skulle få rätt att lämna ersättning åt medlemmar i taxeringsnämnden. Såsom högerreservanterna till utskottsutlåtandet framhålla, är det obestriddigt, att härmed ett ingripande skett på de två områden, där det mest flagrant har visat sig, att det nuvarande tillståndet är ohållbart. Under sådana förhållanden måste utskottet taga i allvarligt övervägande, huruvida och i vad mån ett nytt steg under denna riksdag skulle vara lämpligt att taga. Utskottets majoritet har då stannat vid den uppfattningen, att det icke är lämpligt att resonera så, som utskottsreservanterna från denna kammare, herrar Magnussons med flere, gjort, nämligen att vi nu få vara nöjda med vad som åtgjorts. Ty vi ha verkligen ansett, att det finnes också andra områden, där det icke duger, att kommunerna äro urständssatta att lämna ersättning för de kommunala uppdragen. Vi ha ansett, att man på grund av den fortgående demokratiseringen av det kommunala livet bör göra verklighet av, att även de ringa med små inkomster skola kunna deltaga i det kommunala arbetet. Det är nödvändigt att se till, att ersättning kan lämnas, där detta är i eminent grad behöfligt.

Här har emellertid utskottet nödgats göra en skillnad mellan de två områden, som motionen berör. Motionärerna yrka, dels att kommun skall kunna lämna ersättning för »direkta utgifter, föranledda av kommunala uppdrag», och dels att den skall kunna lämna ersättning även för »mistad arbetsförtjänst». Av dessa områden har utskottet nödgats skära bort det, som avser ersättning för mistad arbetsförtjänst. Jag undrar, om icke denna kammare vid närmare eftertanke skall finna, att utskottet därutinnan under nuvarande förhållanden handlat klokt och försiktigt. Ty detta begrepp »mistad arbetsförtjänst», för vilket kommunerna skulle kunna lämna ersättning, det hör väl till det mest svårbestämda, som över huvud taget kan sättas in i en lagstiftning. Herr Tengdahl har resonerat om detta begrepp, som om det alltid läte sig bestämmas, vad mistad arbetsförtjänst innebär. Det kan gå för sig, när saken gäller lönearbetare, och det kan också gå för sig, ehuru

med större svårighet, i fråga om tjänstemän. Men det går nästan icke alls för sig, såvitt jag kan förstå, om frågan gäller smärre jordbrukare, och det går ännu sämre för sig i fråga om större jordbrukare, affärsmän, industriidkare och hantverkare eller dylika. Hela detta begrepp »mistad arbetsförtjänst» är så ytterst kinkigt att bestämma, att utskottet icke ansett, att man kan och bör gå till Kungl. Maj:t med en hemställan om utredning på detta område utan att hava något mera att hålla sig till, än vad motionärerna i sin motions bilagor framlägga.

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.
(Forts.)*

Därför vill jag säga rent ut, att skulle det eventuellt vara ställt så, att man vore tvungen att rösta å ena sidan för motionen, sådan den är, och å andra sidan för rent avslag, så skulle jag för min del icke kunna gå med på att rösta för motionen. Jag anser, att den i sina nuvarande konturer är så oklar och så litet bestämd och lämnar så ytterst otillräcklig utgångspunkt för Kungl. Maj:t, att jag icke skulle vilja vara med om att begära en utredning på sådan grundval.

Utskottet har emellertid tagit upp den andra delen av motionärernas yrkande. Utskottet har nämligen ansett, att på ett område borde man kunna enas om att redan nu taga ett nytt steg. Det är det område, där det är fråga om, att ersättning skall kunna lämnas för direkta utgifter, framkallade av uppdrags fullgörande. Herr Magnusson i Tumbult har gjort gällande i överensstämmelse med sin reservation, att detta icke skulle behövas. En sådan rätt finnes redan, säger denne reservant. Det visas bäst av det exempel, som herr Tengdahl anförde, att så icke är förhållandet. Allt beror på, hur den överordnade myndigheten kommer att tolka själva den handling, genom vilken kommunalstämma eller annan kommunal myndighet beviljar viss ersättning. Fall äro ju direkt påvisade, i vilka en ersättning, som kan vara given för direkta utgifter, upphävt av den högsta myndigheten. Därav framgår väl allra bäst, att en ny bestämmelse kan behövas.

Man har sagt, att härav skulle följa, att ersättning kunde lämnas för en lång resa till en plats, där ett sammanträde hålles, men att däremot icke ersättning skulle kunna lämnas för den arbetsförtjänst, som den fattige förlorar, om han går till ett sammanträde. Det må nu så vara, att härutinnan icke allt bleve väl beställt. Detta är en sak; men en annan sak är, om man därför skall kunna giva sig in på begreppet »mistad arbetsförtjänst». Såsom ärendet nu ligger, kan jag icke se, att det är möjligt. Då är det väl bättre att nöja sig med vad som kan uppnås än att försöka ställa allt på sin spets och därmed ovillkorligen stjälpa det hela.

Jag skall till slut blott påpeka, att vid denna frågas behandling har det inträffat, att icke mindre än tre medlemmar av Första kammarens höger i utskottet gått med majoriteten, på grund av att de ansett det vara rättvist och billigt, att ersättning skall kunna lämnas för direkta utgifter för ett uppdrags fullgörande. Av de

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

herrar från Förstakammarhögern, som deltagit i ärendets behandling, är det blott tre, som reserverat sig. De övriga tre, herrar Bellinder, Bergqvist och von Bahr, ha varit med om utskottets utlåtande. Således borde det åtminstone finnas möjlighet — jag kan icke säga mera — om i Andra kammaren vännerna av en reform på detta område sluta sig tillsammans kring utskottets yrkande att få en skrivelse i den vägen. Skulle man åter begära allt och sätta saken på sin spets, då faller den och faller efter mitt förmenande ganska ohjälpligt.

Under sådana förhållanden, och när man ändå genom utskottets yrkande får fram den del av motionen, som kan sägas under nuvarande omständigheter vara någorlunda mogen, den del av motionen, som vunnit anslutning från skilda läger inom utskottet och som även bör kunna vinna en viss anslutning i Första kammaren, under sådana förhållanden vågar jag hemställa, om icke alla vänner av en reform på detta område, en försiktig reform, som inte går längre, än vi lämpligen kunna gå, borde ena sig om utskottets yrkande.

Herr talman, jag ber att få hemställa om bifall till detsamma.

Herr Tengdahl: Jag vill blott säga ett par ord. Jag beklagar, att professor Edén har så litet förtroende för Kungl. Maj:t, att han icke tror, att Kungl. Maj:t vid en eventuell utredning skall kunna knäcka denna nöt likaväl som frågan om ersättning för taxeringsuppdrag. Den nöten har Kungl. Maj:t redan knäckt på det sättet, att Kungl. Maj:t satt ett maximum, som kommunerna ha rätt att ge vederbörande. Något annat har jag heller icke tänkt mig. Jag har icke tänkt mig, att t. ex. min värderade kamrat i stadsfullmäktige, bankdirektör Wallenberg, skall för sitt kommunala arbete kunna få en ersättning, vilken motsvarar hans, som jag tror, 400,000 kronors årsinkomst. Något sådant har jag, som sagt, aldrig tänkt mig. För övrigt vill jag å nyo betona, att det här icke är fråga om att besluta någon ersättning, utan det är fråga om att giva kommunerna rätt att bevilja sådan ersättning.

Jag vill sluta med att beklaga, att professor Edén såsom konstitutionsutskottets ordförande icke själv är en fattig kommunalman, som gjort förluster på kommunala uppdrag. I sådant fall tror jag, att han skulle hava funnit, att även frågan om ersättning för mistad arbetsförtjänst vore värd att gå till Kungl. Maj:t.

Herr Räf: Herr talman! Jag var under behandlingen av denna fråga något betänkt på att gå med konstitutionsutskottets majoritet. Men det var en omständighet, som gjorde, att jag icke kunde göra det, och det var, att konstitutionsutskottet talar om endast direkta utgifter. Om det t. ex. är en fattig bonde, som har en häst, och där bredvid bor en förmögen karl, som icke har någon

häst, så skulle icke den fattige bonden hava någon ersättning, ty han använder sin egen häst och har således inga direkta utgifter, men däremot skulle den förmögne mannen, som leger häst, hava ersättning för kommunala förtroendeuppdrag. Man hänvisar nu till något besynnerligt ställe i konstitutionsutskottets motivering, där det skulle stå, att båda dessa personer skola hava ersättning. Men jag har icke kunnat upptäcka det. Det kan hända, att utskottets ordförande, som avfattat utlåtandet, till äventyrs kan läsa upp de rader, enligt vilka man kan vara försäkrad om, att en hemmansägare, som har en häst, skall få ersättning likaväl som den förmögne mannen, som icke har någon häst.

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Dessutom kan det vara så, att det finnes arbetarsamhällen, där arbetarna tjäna sina 4, 5, 6 kronor om dagen. Om en sådan arbetare vill hava ersättning, kan han lega sig en häst och få ersättning, men en hemmansägare, som själv har häst, kan icke få något, om man får tolka utlåtandet efter orden, och så tolkar jag det, till dess jag får upplysning om att det skall tolkas på något annat sätt.

Nu tillkommer också en annan omständighet. Såsom utskottets ärade ordförande sagt, hava vi redan beslutat rätt många utgifter i detta avseende, och däribland reseersättning i vissa fall för ledamöter av taxeringsnämnden. Jag tycker således, att vi hava gått ett rätt långt stycke på denna väg i nu förevarande avseende.

Vad den av herr Tengdahl avgivna motionen beträffar, har han i densamma upprättat ett mycket intressant dokument över varjehanda saker, som hänga tillsammans med föreliggande spörsmål. Han har gjort en undersökning genom Sveriges socialdemokratiska kommunalförbund angående antal socialdemokratiska kommunalmän, deras funktioner och deras förluster på sina uppdrag m. m. Det skulle vara intressant för herrarna att läsa igenom detta dokument, ty det har mycket att bjuda på av intresse både för borgerliga och socialdemokratiska medlemmar av denna kammar. På sidan 7 kommer motionären till de socialdemokratiska kommunalmännens yrkanden i anledning av förluster på kommunala uppdrag och lämnar därvid mycket intressanta uppgifter. Går jag till sidan 8, talar han där om de socialdemokratiska kommunalmännens funktioner o. s. v. På sidan 9 gör han en resumé över hur det förhåller sig i de socialdemokratiska arbetarekommunerna. Det är mycket, som skulle vara värt att anföra ur denna motion, om tiden medgäve det, men nu ha vi icke tid att syssla därmed. Jag skall endast anföra en punkt, som är betydande för det hela. Det skrives, säger motionären från Asarum: »Vi ha makt att taga de flesta uppdrag inom kommunen, men kan ej få folk, som äro lämpliga, beroende detta på den stora förlust av arbetsförtjänst, som de skulle göra.» Anledningen till att de socialdemokratiska kommunerna icke kunna taga de kommunala uppdragen från den borgerliga kommunen tyckes således vara brist på pengar. Och detta vill nu motionären råda bot för.

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Då jag emellertid ser på hela sammanhanget, och då jag ännu icke fått någon upplysning om, huruvida en hemmansägare, som till äventyrs har en liten hästkrake, skall få ersättning eller icke, yrkar jag tills vidare avslag på utskottets hemställan.

Herr Wallin: Herr Räf tycker liksom jag, att den fattige bonden, som blott har en häst, borde hava litet ersättning för sina kommunala uppdrag. Men just den ståndpunkt, som herr Räf intager i detta fall, visar, hur svårt det är att kunna begränsa sådana arvoden till att endast avse direkta utgifter. Jag tycker liksom herr Räf, att en bonde, som äger en häst, borde ha ersättning för skjutsen, när han använder denna för fullgörande av ett honom givet uppdrag. Nu menar herr Räf, att han icke kan få ersättning i detta fall, men om det företoges en ändring, så att detta direkt sades ut, skulle han kunna gå med på förslaget. Men vad är denna häst för bonden? Den är ett medel för honom att skaffa sig inkomst. Om hästen står hemma i stallet, behöver den likväl föda, men tager han den med sig, skulle han få betalt för skjutsen. Således skulle det i själva verket bli ett slags ersättning, som icke är ersättning för direkta utlägg, ty födan åt hästen måste han ändå betala.

Nu kan man också tänka sig ett annat fall, som har ett visst sammanhang med detta. Jag tänker mig, att denna bonde leger bort sin häst och får betalt för hästen. Sedan hyr han sig en annan häst och åker till stämman. Då får han ersättning härför. Men tager han sin egen häst, får han icke betalt. Det är således svårt att definiera, vad som menas med direkta utgifter. Det är nästan omöjligt.

Denna väg leder icke till målet, utan man måste giva rätt åt kommunerna att själva avgöra, i vilka fall ersättning bör beviljas.

Herr Edén: Herr talman! Jag begär egentligen ordet med anledning av herr Räfs lilla hemmansägare och häst. Men innan jag kommer till dem, ber jag att få anmärka mot herr Wallin, att om herr Wallin finner det mycket svårt att definiera begreppet direkta utgifter för utförande av uppdrag, så får jag fråga: varför står då just detta uttryck i motionens kläm? Det är icke vi, som hittat på denna term, utan den står i motionens kläm, och då förmodar jag, att motionärerna hava reda på, vad de tänkt sig böra ligga i detta uttryck. Jag är övertygad om, att när Kungl. Maj:t utreder denna sak, skall Kungl. Maj:t nog förstå att få fram, vad som kan kallas direkta utgifter i och för uppdragens fullgörande och skilja det från den mistade arbetsförtjänsten i den mån, detta är lämpligt och låter sig göra.

Så var det herr Räfs lilla hemmansägare med häst. På sidan 4 i utskottets utlåtande, längst ned, står följande: »Däremot anser utskottet, att fullgoda skäl föreligga för att upptaga den

andra delen av motionärernas yrkande, nämligen framställning till Kungl. Maj:t om förslag för att möjliggöra ersättning för direkta utgifter i och för ett kommunalt uppdrags fullgörande. Under sådana utgifter falla tydligen också under vissa förhållanden resekostnader, varpå exempel lämnas i motionernas bilagor.»

*Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.*

(Forts.)

Därmed ansåg utskottet, att det ganska tydligt sagt ifrån, att det bland annat var resekostnader, man ville komma åt. Utskottet fann det vara alldeles orimligt, att det skulle särskilt behöva uttalas, huruvida en liten hemmansägare skall få ersättning för sin häst, om han använder den. Det beror på de regler, som Kungl. Maj:t kan finna lämpligt att förelägga Riksdagen, och som Riksdagen sedan kan godkänna. Utskottet har icke velat gå in i någon närmare prövning av olika fall, ty det ligger i vår egen hand att se till, huru reglerna bli uppställda, om förslaget blir utarbetat och framlagt.

Jag vill till sist uttrycka min tillfredsställelse över, att det förefaller, som om herr Råfs bekymmer egentligen nu skulle vara, att vederbörande skulle få *för liten* ersättning. Det har icke förefallit, som om det var för den sidan av saken han varit bekymrad förut.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Jag har begärt ordet mycket därför, att två av reservanterna här i detta utlåtande äro smålänningar. Man skulle därav kunna tro, att den reform, som denna motion avser, icke skulle vara behöfelig där nere hos oss. Men jag vill säga, att icke endast i de större arbetarcentra, utan även i kommuner med öfvervägande jordbrukarebefolkning har det visat sig vara ett stort behov av att kommunerna skola hava den rätt, som man här begärt, nämligen att bevilja ersättning för de förluster, som man der därigenom, att man får en del kommunala förtroendeuppdrag. Det är alldeles tydligt, att vill man göra något här, vill man verkligen råda bot på en del missförhållanden på detta område, är det icke tillräckligt att gå den väg, som konstitutionsutskottets majoritet här föreslagit. Det är väl behöfeligt, ifall man här skall skriva till Kungl. Maj:t, att man skriver om så mycket, som motionärerna här hava hemställt om. Det kan icke vara rätt, att en arbetare med 2 à 3 kronor om dagen blir ålagd att mottaga ett kommunalt uppdrag, som kan taga längre eller kortare tid i anspråk. Om vi tänka oss, att en arbetare med en dagsinkomst av, låt oss säga 2 kronor 50 öre eller 3 kronor, erhåller ett uppdrag, som tager ungefär två dagar i en månad, kan det, när han skall hava sin avlöning och därvid finner, att han förlorat 6 kronor, vara ganska kännbart för denna arbetare. Sex kronor i en månad är kanske för många vad som går åt för hyran. Det är ganska kännbart att behöva göra denna utgift. Det har visat sig i många fall nödvändigt för arbetareorganisationerna att bevilja en del arbetare så mycket ersättning, att de kunna åtaga sig det uppdrag, de fått av kommunen.

Angående
viss ersättning
åt kommunala
jörtroende-
män.
(Forts.)

Jag tycker, att, när motionärerna hava hemställt endast om rätt för kommunerna att bevilja ersättning för arbetsförtjänst, som går förlorad, man icke har någon anledning att avslå detta. Såvitt jag kan se och förstå, gagnar det icke mycket, att Riksdagen bifaller utskottsmajoritetens förslag, utan skall man vinna något, bör Riksdagen bifalla den motion, som här är väckt, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Tengdahl: Herr talman! På herr Edéns direkta fråga ber jag få svara, att anledningen till att jag anser, att det bör lämnas ersättning för direkta utgifter och mistad arbetsförtjänst, är den, att detta synes mig vara det mest behjärtansvärda — ett förslag, om vilket jag tycker, att vi borde kunna ena oss, att det är fullt rättvist. En direkt utgift är, när man, som det här omnämnts från olika håll, får erlägga 7, 8, 10 till 12 kronor för skjuts utan att få någon ersättning därför. Jag talar icke om spårvagnspenningar, som vi stadsbor ge ut; dem räknar jag icke.

Men skillnaden mellan herr Edén och mig är den, att han icke kan känna till det kommunala livet på samma sätt som jag, som erhållit en ingående kännedom därom, då jag varit stadsfullmäktig i Stockholm sedan 8 år tillbaka. På den grund tror herr Edén, att det kan vara nog att få ersättning för direkta utgifter, under det att jag anser, att det icke är nog. Det, som har den största betydelsen i städerna, där kommunikationerna äro billigare, men även är av vikt på landsbygden, det är att få ersättning för mistad arbetsförtjänst.

Beträffande herr Räfs hästplåga vill jag säga, att jag tycker, att det icke är värdigt oss att befatta oss med sådana småsnåla funderingar. Jag tror, herr Räf, att de människor, jag särskilt åsyftar, äro tillräckligt gentilt folk för att icke vara struntsnåla. Nu kan det ju hända, herr Räf, att en hemmansägare har en häst, för vilken han erbjudes inkomst genom att lega bort den på annat håll. Om han då måste skaffa sig en annan häst eller arstå erbjuden förtjänst, bör han naturligtvis få ersättning. Det blir ju en direkt utgift eller så gott som en sådan. Skall han använda sin egen häst och icke försakar erbjuden förtjänst, tycker jag, som i dessa frågor väl är radikalare än herr Räf, att, såvida han icke sliter hästen tvärs igenom tre, fyra landskap, det icke är så halsbrytande, om han icke får ersättning. Det behjärtansvärda är, att en person, som får lägga ut blanka pengar för att komma från en ort till en annan, skall ha ersättning för det likaväl som om han på grund av frånvaro från hemmet får lov att göra dyra utgifter, kanske dubbelt mot om han vistas i sitt eget hem. Saken är så enkel, att herr Räf i alla fall borde kunna begripa den. För övrigt, när saken skall utredas, kanske man kan lita på att Kungl. Maj:t, som kunnat utreda till och med så krångliga saker som apoteksvarustadgan och dylikt, också skall kunna utreda frågan

om herr Råfs häst och andra mer eller mindre krångliga gränsfall, som kunna uppkomma.

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

Herr Källman: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga, att det förefaller mig som tiden nu vore inne att lagfästa vad som i ett stort antal kommuner redan blivit praxis. Det är så, att i de medelstora och stora kommunerna har man i allmänhet icke möjlighet att få folk att uppehålla respektive kommunala befattningar med mindre än att ersättning lämnas oberoende av att avlönade tjänstemän äro anställda, och det blir då i realiteten icke för annat än mistad arbetsförtjänst som de kommunala förtroendemännen få denna ersättning. I vårt samhälle, vill jag nämna, utgår ersättning för olika kommunala uppdrag med ett belopp, motsvarande 8 öre per bevillningskrona, till samtliga dem, som inneha uppdrag, som äro mera krävande. Skulle nu motionen bifallas och Kungl. Maj:t föreslå någon ersättning i anslutning till densammes yrkande, blir resultatet det, att om kommunalnämndens sju ledamöter endast skulle erhålla ersättning för 50 timmar, vilken tid ungefär tages från arbetstiden med 60 öre per timme, skulle det bli 30 kronor per man och 210 kronor per år. Det betyder endast en ökning av 7;10 öre per bevillningskrona. Detta bleve för vår kommun icke någon betungande utgift.

Med anledning av vad herr Magnusson i Tumhult anfört i sin reservation vill jag säga, att beträffande de kommuner, där arbetarna mer eller mindre kommit till makt och ansvar i den kommunala förvaltningen, har jag icke märkt, att de vilja begagna sin makt till att skaffa sig själva fördelar, utan de använda dem till hela kommunens bästa. Det förefaller mig då, som om det vore rättvisa och billighet bjöde, att man finge laga rätt att bevilja ersättning, då man nu gör det, trots att man saknar denna rätt. Hos oss avlönar man t. ex. män, vilka i sin politiska uppfattning åtminstone icke gå längre till vänster än herr Råf, och de hålla sig icke för goda att taga emot avlöning, därför att de mista så mycket i sin vanliga inkomst, att de måste ha någon ersättning därför. Oaktat de ha principiellt samma uppfattning som högerreservanterna i detta betänkande, så anse de dock, att principen om oavlönade förtroendeuppdrag icke kan uppehållas.

Nu har man i utskottets utlåtande åberopat såsom skäl för avslag, att man redan i år har beviljat rätt för kommunerna att lämna ersättning åt ledamöter i taxeringsnämnd och ordförande i kommunalnämnd. Beträffande ersättningen till ledamöter i taxeringsnämnd vill jag säga, att Kungl. Maj:t föreslog i propositionen icke rätt till ersättning för mistad arbetsförtjänst eller dagarvode, utan i stället att ledamot av taxeringsnämnd skulle erhålla ersättning för med uppdraget förenade kostnader, om sammanträdet ägde rum utom hans boningsort. Emellertid föreslog bevillningsutskottet i anslutning till en i Första kammarerna väckt motion,

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

att ersättningen skulle omfatta varje sammanträdesdag. Hade nu konstitutionsutskottet varit lika reformvänligt som bevillningsutskottet, så hade det gjort enahanda, och då hade också Riksdagen blivit i tillfälle att taga konsekvenserna av beslutet om ersättning till ledamöter av taxeringsnämnd.

Jag för min del tror, att det föreligger starka skäl för bifall, och då det icke är fråga om att avgöra frågan på annat sätt än att begära en utredning, så synes det mig, som om man kunde begära denna utredning om ersättning för *mistad arbetsförtjänst*, ty är icke detta det centrala i hela ersättningsfrågan likaväl som det i själva verket var det, när det gällde ersättning till ledamot av taxeringsnämnd?

Med avseende å vad jag sålunda anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Ericsson i Vallsta: Herr talman! Jag har visserligen icke deltagit i detta ärende i utskottet, men skall i alla fall tillåta mig att säga några få ord.

Herr Tengdahl har rätt däri, att den, som får lägga ut blanka pengar för resor till platser, där han har att sköta kommunala uppdrag, bör få ersättning för detta. Ja, det skulle han också få enligt utskottets förslag, han skulle få ersättning för direkta utgifter, sålunda för resekostnad och utgifter för mat, där han vistas. Där emot var herr Tengdahl icke belåten med att man icke föreslagit ersättning, även då det gällde frågan om mistad arbetsförtjänst. Men jag skall be att få understryka vad herr Edén nämnde, nämligen att det är svårt att bestämma vad som skall menas med minskad arbetsförtjänst. Det går lätt att bestämma vad en arbetare skulle förlora på ett sådant kommunalt uppdrag, ty han har sin bestämda arbetslön, men huru skall man, då det gäller brukare, hantverkare och dylika, kunna bestämma, huru mycket de förlora i arbetsförtjänst, och huru skall man kunna bestämma detta beträffande personer, som äro sina egna arbetsgivare? Detta synes mig vara mycket svårt. I de flesta fall torde dessa icke kunna få någon ersättning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Efter vad som yttrats har jag endast några få ord att tillägga.

Jag vill endast påminna om, att det finnes kommunala uppdrag, som icke endast äro svårskötta, utan också sådana, att en ledamot, om han icke infinner sig för att sköta dem, kan få betala böter. I vår kommun var det en hantverkare, som utsågs till suppleant för en kommunalnämndsledamot. Då den ordinarie ledamoten ofta var bortrest, fick denne person så gott som ständigt tjänstgöra och försummade därigenom sin borgerliga näring i så hög grad, att han icke vågade fortsätta med att vara suppleant.

Det finnes personer, som erhålla sådana uppdrag och, när de icke få tid att sköta desamma, måste lega någon, som utför deras vanliga arbete. Utskottets formulering skulle ju kunna anses innebära, att i sådana fall en person skulle äga rätt att få betalt för sådana utgifter. Men jag skulle vilja fråga, om man icke skulle kunna vänta sig av en utredning, om en sådan komme till stånd, att, för så vitt detta icke skulle befinnas bliva alldeles för svårt eller outförbart, den föresloge, att för förlorad arbetsförtjänst medgäves i sådana fall som dessa ersättning efter samma grunder, som beslutats beträffande taxeringsnämnds ledamöter. Jag tror man har rätt att förvänta, att en sådan utväg föreslås av den eller dem, som komma att få hand om denna utredning.

Angående
viss ersättning
åt kommunala
förtroende-
män.

(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det av herr Wallin med flera gjorda yrkandet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall utskottets hemställan, 2:o) bifall till de i ämnet väckta motionerna samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som berörda motioner; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Tengdahl begärde emellertid votering, till följd varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 67 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckt motion om rösträtt efter huvudtal vid val å kommunalstämma och kyrkostämma blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Angående
höjning av
riksdagsmän-
nens arvoden.

Slutligen föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckt motion om höjning av riksdagsmännens arvoden; och yttrade därvid

Herr Branting: Herr talman! Den motion, som här är väckt, är ju en av dem, om vilka det är notoriskt bekant, att den har en mycket stark resonans särskilt inom denna kammare, och jag vågar nästan tillägga utan att någon, tror jag, med sanning skall kunna motsäga mig, att denna resonans finnes inom Riksdagens samtliga partier. Det kan då tyckas förvånande, att det kommer ett utlåtande, som hemställer om avslag. Men som helt säkert de av kammarens ledamöter, som hunnit läsa detta, ha funnit, är det betydelsefulla i detta utlåtande ingalunda själva klämman, utan det är det förhållandet, att denna motivering är reservationsfri, att ingen enda medlem av konstitutionsutskottet vare sig från Första eller Andra kammaren funnit sig föranlåten att protestera mot den motivering, som föregår denna hemställan. Denna motivering ställer sig ju i alla fall så till vida välvillig mot tanken på en reform i hithörande förhållanden, som den uttryckligen förklarar, att utskottet anser de synpunkter, som motionärerna framlagt, vara värda en allvarlig uppmärksamhet. Det är närmast därför, att tiden icke medgivit den omsorgsfulla och ingående behandling, som efter utskottets mening denna motion verkligen krävt, som man för ögonblicket kommit till ett negativt resultat.

Jag gör ingalunda anspråk på att kunna på något sätt utfylla kravet på den ingående behandling, som utskottet uttalat borde komma till stånd, men jag tror, att det ur vissa synpunkter kan ha sin nytta, att till denna kammares protokoll komma vissa upplysningar, som framlades inom utskottet och som jag sedan blivit i tillfälle att i några punkter ytterligare kunna komplettera, nämligen upplysningar, huru förhållandena ställa sig i avseende på riksdagsarvodet i andra länder.

Jag tror, att vi ha åtskilligt att lära av dessa jämförelser och att det därför är skäl i att framföra dem samlade och offentligt, så att de sålunda kunna, i den mån man finner detta lämpligt, upptagas i den offentliga diskussionen fram till nästa Riksdag och på samma gång tjäna till överbärande av kammarens och Riksdagens medlemmar. Det är en sammanställning rörande arvoden i vissa utländska riksdagar, som jag skall be att få lämna. Sammanställningen upptager endast arvodena för Andra kammaren eller vad som svarar däremot i de olika parlamenten. Huvudkällan är den bekanta *The Statesmans' Yearbook* för 1912.

Sålunda betalas i:

Baden: 3,000 Mark för session (de i huvudstaden bosatta

2,000 Mark). Vidare tillkommer fria resor på statens järnvägar under sessionen samt 8 dagar före och efteråt.

Bayern: 3,600 Mark för varje ordinarie session, och 15 Mark om dagen för extra sessioner. Fria järnvägsresor som i Baden.

Belgien: 4,000 francs om året, betalas månadsvis. Fria järnvägsresor hela året på alla banor mellan boningsorten och huvudstaden.

Bulgarien: Dagarvode på c:a 14 kronor 50 öre. Första klass fribiljett på alla järnvägar för hela tiden mandatet varar.

Danmark: 10 kronor om dagen under ordinarie sessionen oktober—mars (även under jul- och påskferier), 6 kronor om dagen under extra ordinarie sessioner (april—september). Andra klass säsongbiljetter för hela året på alla järnvägar.

England: (enligt en relativt ny lag av augusti 1911): 400 pund sterling (c:a 7,200 kronor om året; dock utgår detta arvode icke till medlemmar, som uppbära lön i egenskap av tjänstemän i underhuset, som ministrar eller hovfunktionärer.

Frankrike: 15,000 francs om året, till vilket belopp arvodet, som bekant, i en hastig vändning höjdes under något av de sista åren från 9,000 francs, som det förut var. Fria järnvägsresor över hela landet. Till en understödsfond för före detta deputerade, änkor och minderåriga barn erlägger varje medlem 15 eller 50 francs i månaden enligt regler, som jag icke känner.

Grekland: 1,000 drachmer (= francs) i kvartalet (de i huvudstaden bosatta 800 francs). Är någon utan kammarens medgivande frånvarande mer än 5 sessioner på 1 månad, avdragas 20 francs för varje frånvaro.

Italien (som också nyligen fått en lagstiftning på detta område, nämligen 1912): 2,000 lire (= francs) för omkostnader åt alla, samt därtill 4,000 lire (= francs) åt envar, som icke uppbär lön av det allmänna.

Nederländerna: 2,000 floriner (= c:a 3,000 kronor) årligen, samt en järnvägsresa till och från riksdagen. Dessa bestämmelser känna vi ju igen från våra egna förhållanden, sådana de hittills varit.

Norge: 3,000 kronor för den ordinarie sessionen, samt 12 kronor om dagen för extra session. Resekostnader till och från stortinget ersättas av statskassan, som även betalar alla kostnader för medicin m. m. dylikt vid sjukdom samt begravningskostnaderna för medlemmar, som avlida under sessionen.

Preussen: 15 mark om dagen, utan avdrag för frånvaro. Fria järnvägsresor under sessionen.

Rumänien: 20 francs för varje bevistat plenum. Fria järnvägsresor för hela tiden mandatet varar.

Ryssland: 4,200 rubel (= c:a 8,100 kronor) om året. Frånvaro från ett plenum utan giltigt skäl medför avdrag på 25 rubel. Resebidrag för resa en gång om året till och från huvudstaden lämnas efter en viss beräkning (5 kopek pr verst).

Angående
höjning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)

Sachsen: 3,000 Mark för session (de i huvudstaden bosatta 1,500 Mark) Frånvaro utan sjukdomsförfall medför avdrag på 15 mark per dag (respektive 7 mark 50 pfennig). Ingen reseersättning.

Serbien: 15 francs om dagen under sessionerna. Fria resor på alla statsbanor.

Schweiz: 20 francs om dagen åt dem, som äro närvarande. Reseersättningar.

Turkiet: c:a 4,900 kronor för ordinarie session, för överskjutande tid c:a 800 kronor i månaden. Fria järnvägsresor på alla statsbanor.

Tyskland: 3,000 Mark för session. Avdrag för frånvaro 20 mark om dagen. Fria järnvägsresor under sessionen.

Ungern: 4,800 Kronen (= 3,600 kronor) för år samt därtill 1,600 Kronen (= c:a 1,200 kronor) till hyresbidrag. Inga fria resor, men rätt att lösa årsbiljett för Ungerns alla järnvägar för 300 Kronen (= c:a 225 kronor).

Österrike: 20 Kronen (= c:a 15 kronor) för dag åt dem, som äro närvarande. Arvodet utbetalas månatligen, och ingen får vägra mottaga detsamma. Resekostnader ersättas efter 1 krona 80 öre per 10 kilometer för resor mellan Wien och vederbörandes valkrets.

Beträffande slutligen

Amerikas Förenta Stater, vilkas särskilda förhållanden framträda även i beloppens storlek och beskaffenhet, betalas där 7,500 dollars (= bortåt 27,000 svenska kronor) per år. Därtill 125 dollars årligen för skrivmaterialier samt 1,500 dollars årligen för biträden, »som äro oundgängliga för vederbörandes verksamhet som offentlig person.

Dessa upplysningar visa emellertid, att över hela linjen har man insett, att det varit vissa starka skäl för att lämna arvoden, som i allmänhet gå till avsevärt högre belopp, än vi här i Sverige sedan 50 år tillbaka ha, och därtill har man också — det ber jag att få tillägga som en liten punkt, som man nog har fäst sig vid i denna redogörelse — funnit starka skäl i allmänhet tala för att möjliggöra för riksdagsmännen att röra sig omkring i landet på statsjärnvägarna, så att de därigenom kunna få möjligheter och tillfällen att få bättre kännedom om förhållandena utan särskilda extra kostnader och tydligen med mycket ringa uppoffringar för staten. Vi ha ju icke alls hos oss velat slå in på den vägen. efter min mening med mycken orätt, och jag tror, att åtskilligt skulle varit bättre, om man med avseende på olika landsdelars behov låte bestämmelserna hos oss i dessa fall mer närma sig det allmänna mönstret.

Som saken nu emellertid ligger, tror jag, att man endast bör inskränka sig till att yrka bifall till utskottets hemställan under förhoppning, att denna fråga genom den väckta motionen har

framförts så uti den offentliga diskussionen och uti intresset, som hittills har varit latent på många håll, fastän det förefunnits, förts fram så, att den nästa gång, den kommer tillbaka, skall kunna vinna allmän anslutning, och den allmänna anslutning från alla partier, som betryggar en förnuftig och grundlig reforms genomförande på detta område.

*Angående
höjning av
riksdagsmän-
nens arvoden.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsättande av civilkommissionens verksamhet tills vidare till den 1 juli 1915; samt

från Riksdagens kansli:

nr 144, angående vidtagande av åtgärder för anordnande av skolbad vid landsbygdens folkskolor.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes särskilda utskottets memorial, nr 4, angående avlöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,13 e. m.

In fidem
Per *Cronwall*.
